

گزارش فصلی تحولات اقتصاد ایران

شماره ۱۲ | مهر ۱۳۹۷

تذکر

آمار و اطلاعات استفاده شده در این گزارش جدیدترین و به‌روزترین آمار و اطلاعاتی است که در زمان انتشار آن (۱۰ مهر ۱۳۹۷) از منابع معتبری که در متن یا زیرنویس‌ها ذکر شده‌اند قابل دسترسی بوده است. آمار، اطلاعات و تحلیل‌های ارائه شده در این گزارش صرفاً جنبه اطلاع‌رسانی داشته و هیچ مسئولیت یا تعهدی را از سوی بانک خاورمیانه و یا سازمان‌ها و افراد وابسته به آن ایجاد نمی‌نماید.

فهرست مطالب

۲	اقتصاد ایران در یک نگاه
۱	بخش واقعی
۲	قیمت‌ها و تورم
۳	تراز پرداخت‌ها
۴	بازار ارز
۵	متغیرهای پولی و اعتباری
۶	وضعیت مالی دولت
۷	بازار سرمایه
۸	دیگر تحولات اقتصادی

یادداشت: در این گزارش هر جا نرخ رشد متغیری ارائه شده، منظور درصد تغییر آن متغیر در دوره یا مقطع مورد بحث نسبت به دوره یا مقطع مشابه در سال قبل از آن است، مگر این که خلاف آن ذکر شده باشد. برای مثال، منظور از «رشد درآمدهای نفتی در بهار ۱۳۹۷»، درصد تغییر این درآمدها در بهار ۱۳۹۷ نسبت به بهار ۱۳۹۶ است.

نسخه الکترونیکی این گزارش در آدرس زیر قابل دسترسی است:

<http://middleeastbank.ir/page/EconomicReports>

اقتصاد ایران در یک نگاه

شاخص	بهار ۱۳۹۶	تابستان ۱۳۹۶	زمستان ۱۳۹۶	سال ۱۳۹۶	بهار ۱۳۹۷	تابستان ۱۳۹۷
مشارکت و بیکاری (درصد)						
نرخ مشارکت جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر	۴۰/۶	۴۱/۰	۴۰/۱	۳۹/۷	۴۰/۳	۴۱/۱
نرخ بیکاری جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر	۱۲/۶	۱۱/۷	۱۱/۹	۱۲/۱	۱۲/۱	۱۲/۱
نرخ بیکاری جوانان ۱۵ تا ۲۴ ساله	۲۸/۸	۲۷/۳	۲۸/۴	۲۹/۲	۲۸/۴	۲۸/۳
نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و زیربخش‌های آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰ (درصد)*						
تولید ناخالص داخلی	۴/۶	۵/۱	۲/۴	۲/۷	۳/۷	۱/۸
نفت	۵/۹	۵/۷	-۳/۳	-۴/۲	۰/۹	۵/۲
کشاورزی	۲/۲	۳/۳	۴/۰	۲/۱	۳/۲	۰/۳
صنایع و معادن	۴/۶	۵/۵	۴/۵	۵/۵	۵/۱	۰/۱
خدمات	۴/۳	۴/۸	۴/۰	۴/۴	۴/۴	۱/۱
تولید ناخالص داخلی بدون نفت	۴/۳	۴/۹	۴/۲	۴/۸	۴/۶	۰/۷
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (به قیمت بازار)	-۱/۸	۱/۴	۴/۱	۱/۳	۱/۴	-۰/۸
نفت (هزار بشکه در روز)						
متوسط تولید	۳,۸۸۰	۳,۸۶۷	۳,۸۳۶	۳,۸۱۲	۳,۸۴۹	۳,۸۰۴
متوسط صادرات	۲,۳۴۴	۲,۳۶۷	۲,۲۹۱	۲,۲۹۵	۲,۳۲۴	-
نرخ تورم (درصد)						
رشد شاخص بهای مصرف‌کننده (۱۳۹۵=۱۰۰)	۱۱/۴	۸/۸	۹/۳	۹/۱	۹/۶	۱۰/۵
رشد شاخص بهای تولیدکننده (۱۳۹۵=۱۰۰)	۸/۹	۹/۰	۱۰/۴	۱۱/۷	۱۰/۰	۱۴/۶
تراز پرداخت‌ها (میلیون دلار)						
صادرات نفتی	۱۴,۱۶۶	۱۵,۷۳۶	۱۶,۴۶۸	۱۹,۴۴۸	۶۵,۸۱۸	-
صادرات غیرنفتی	۷,۱۷۶	۷,۲۰۰	۸,۳۳۲	۹,۶۱۶	۳۲,۳۲۴	-
واردات کالا	۱۶,۲۸۳	۱۷,۲۶۹	۱۹,۱۵۸	۲۲,۸۳۶	۷۵,۵۴۶	-
تراز حساب کالا	۵,۰۵۹	۵,۶۶۷	۵,۶۴۳	۶,۲۲۷	۲۲,۵۹۶	-
تراز بازرگانی غیرنفتی	-۸,۸۱۴	-۹,۷۰۸	-۱۰,۰۳۹	-۱۱,۸۹۷	-۴۰,۴۵۸	-
تراز حساب جاری	۳,۷۲۳	۳,۷۱۸	۳,۴۷۳	۴,۹۰۲	۱۵,۸۱۶	-
تراز حساب سرمایه	-۱,۳۳۸	-۴,۹۵۶	-۵,۴۹۹	-۷,۵۲۸	-۱۹,۳۲۱	-
تغییر در ذخایر بین‌المللی	-۱,۵۸۵	-۳,۹۶۸	-۳,۰۷۸	۴۹۱	-۸,۱۴۰	-
نرخ برابری دلار آمریکا با ریال (متوسط طی دوره)						
در بازار آزاد***	۳۷,۴۹۴	۳۸,۲۳۶	۴۰,۷۱۹	۴۵,۵۴۸	۴۰,۵۵۲	۶۰,۳۶۵
در بازار بین بانکی	۳۲,۴۴۵	۳۲,۹۰۰	۳۴,۸۰۰	۳۶,۸۴۲	۳۴,۲۷۶	۴۱,۳۹۲
متغیرهای پولی و اعتباری (هزار میلیارد ریال - در انتهای دوره)						
پایه پولی	۱,۸۵۱/۹	۱,۹۶۴/۹	۱,۹۹۵/۰	۲,۱۳۹/۸	۲,۱۳۹/۸	۲,۱۸۶/۶
بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی	۱,۰۱۳/۷	۱,۰۹۷/۱	۱,۱۳۰/۷	۱,۳۲۰/۳	۱,۳۲۰/۳	۱,۳۹۷/۱
خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی	۲۸۲/۰	۲۹۲/۲	۲۷۹/۹	۵۷/۹	۵۷/۹	۸۲/۸
نقدینگی	۱۳,۱۴۹/۱	۱۳,۸۹۹/۵	۱۴,۴۵۳/۱	۱۵,۲۹۹/۸	۱۵,۲۹۹/۸	۱۵,۸۲۷/۵
حجم پول	۱,۶۴۷/۱	۱,۶۸۲/۴	۱,۷۳۷/۴	۱,۹۴۶/۷	۱,۹۴۶/۷	۲,۰۵۹/۵
سپرده‌های دیداری	۱,۳۰۷/۰	۱,۳۳۷/۷	۱,۳۸۵/۸	۱,۵۰۴/۰	۱,۵۰۴/۰	۱,۶۳۵/۵
سپرده‌های غیردیداری	۱۱,۵۰۲/۰	۱۲,۲۱۷/۱	۱۲,۷۱۵/۷	۱۳,۳۵۳/۱	۱۳,۳۵۳/۱	۱۳,۷۶۸/۰
وضعیت مالی دولت (هزار میلیارد ریال)						
درآمدها	۴۲۶/۱	۵۹۰/۵	۵۷۹/۲	۱,۰۰۲/۷	۲,۵۹۸/۵	۵۹۰/۶
درآمدهای مالیاتی	۱۸۱/۹	۲۴۹/۳	۲۵۲/۶	۴۷۴/۶	۱,۱۵۸/۴	۲۲۵/۹
درآمدهای نفتی	۱۸۸/۹	۲۵۷/۸	۱۹۳/۰	۲۷۹/۶	۹۱۹/۲	۳۲۶/۰
سایر درآمدها	۵۵/۳	۸۳/۵	۱۳۳/۶	۲۴۸/۵	۵۲۰/۹	۳۸/۷
هزینه‌ها***	۶۰۰/۸	۵۹۶/۹	۷۸۳/۴	۸۸۷/۴	۲,۸۶۸/۶	۸۸۰/۷
پرداخت‌های جاری	۵۴۸/۸	۵۲۶/۱	۵۶۰/۳	۷۹۴/۲	۲,۴۲۹/۴	۵۸۸/۱
پرداخت‌های عمرانی	۸/۲	۷۰/۰	۲۲۴/۰	۱۳۷/۰	۴۳۹/۲	۲۲۶/۷
تراز بودجه	-۱۷۴/۷	-۶/۴	-۲۰۴/۳	۱۱۵/۳	-۲۷۰/۱	-۲۹۰/۱
بورس اوراق بهادار تهران (در آخرین روز دوره)						
شاخص کل	۷۸,۷۳۶	۸۵,۸۳۲	۹۵,۵۰۹	۹۶,۲۹۰	۹۶,۲۹۰	۱۰۸,۸۷۳
شاخص مالی	۱۳۰,۶۶۴	۱۲۹,۶۰۴	۱۳۴,۰۵۷	۱۱۹,۱۷۶	۱۱۹,۱۷۶	۱۲۰,۸۳۷
شاخص صنعت	۶۷,۶۸۱	۷۴,۸۲۳	۷۴,۰۷۸	۸۶,۰۸۲	۸۶,۰۸۲	۹۸,۴۷۶
ارزش بازار (هزار میلیارد ریال)	۳,۲۰۱	۳,۳۹۶	۳,۹۴۶	۳,۸۴۷	۳,۸۴۷	۴,۲۱۳

مأخذ: گزارش‌های مختلف بانک مرکزی ایران و مرکز آمار ایران

* بر اساس گزارش‌های بانک مرکزی و به قیمت پایه

** بر اساس گزارش‌های اوپک (منابع مستقیم)

*** قیمت دلار آمریکا در بازار آزاد پس از اجرای سیاست ارزی جدید دولت از ۲۱ فروردین ۱۳۹۷، بر اساس نرخ یورو در بازار غیررسمی و نرخ برابری جهانی یورو و دلار آمریکا برآورد شده است.

**** اختلاف بین کل هزینه‌ها و حاصل جمع پرداخت‌های جاری و عمرانی به دلیل تنخواه‌گردان‌های پرداخت شده است.

۱. بخش واقعی

دارد. گروه‌های کشاورزی و صنایع و معادن نیز با نرخ رشدهای ناچیز به ترتیب ۰/۳ درصد و ۰/۱ درصدی، سهم بسیار در رشد اقتصادی داشته‌اند. جدول ۱ نرخ‌های رشد واقعی تولید ناخالص داخلی و زیرمجموعه‌های آن را نشان می‌دهد. با توجه به نقش کم‌رنگ بخش غیرنفتی در رشد سه ماهه اول ۱۳۹۷ و بازگشت تحریم‌های بین‌المللی به ویژه در زمینه صادرات نفتی، تجربه رشد اقتصادی نزدیک به صفر و حتی منفی در نه ماهه انتهایی سال کاملاً محتمل است.

بر اساس گزارش بانک مرکزی، رشد اقتصادی کشور در بهار ۱۳۹۷ به قیمت پایه معادل ۱/۸ درصد بوده که ۱/۲ واحد درصد از آن مربوط به رشد بخش نفت است. در سه ماه نخست سال جاری گروه نفت ۵/۲ درصد رشد داشته و برخلاف فصول سال ۱۳۹۶، بیشترین تأثیر مثبت در ایجاد رشد اقتصادی را به خود اختصاص داده است. پس از بخش نفت، بخش خدمات با سهم از رشد ۰/۵ واحد درصدی (عمدتاً ناشی از رشد زیرگروه حمل‌ونقل، انبارداری و ارتباطات) قرار

جدول ۱- نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و زیرمجموعه‌های آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰ (درصد) و سهم از رشد آنها در بهار ۱۳۹۷ (واحد درصد)

سهم از رشد	بهار ۱۳۹۷		۱۳۹۶			
	رشد	سال	زمستان	پاییز	تابستان	بهار
گروه کشاورزی	۰/۳	۳/۲	۲/۱	۴/۰	۳/۳	۲/۲
گروه نفت	۵/۲	۰/۹	-۴/۲	-۳/۳	۵/۷	۵/۹
گروه صنایع و معادن	۰/۱	۵/۱	۵/۵	۴/۵	۵/۵	۴/۶
معادن	۴/۰	۲/۹	۵/۵	۰/۸	۱/۵	۳/۷
صنعت	-۱/۵	۵/۳	۵/۴	۴/۴	۶/۴	۵/۰
برق، گاز و آب	۲/۱	۷/۵	۸/۴	۷/۱	۶/۳	۸/۳
ساختمان	۰/۱	۱/۲	۲/۰	۱/۴	۳/۱	-۳/۵
گروه خدمات	۱/۱	۴/۴	۴/۴	۴/۰	۴/۸	۴/۳
بازرگانی، رستوران و هتلداری	-۱/۱	۴/۷	۴/۴	۲/۶	۵/۷	۶/۶
حمل‌ونقل، انبارداری و ارتباطات	۵/۷	۷/۱	۸/۱	۶/۴	۸/۰	۵/۶
خدمات مؤسسات پولی و مالی	۱/۳	۳/۳	۳/۴	۳/۵	۳/۵	۲/۶
خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی	۰/۹	۴/۲	۴/۷	۳/۹	۴/۲	۴/۰
خدمات عمومی	-۰/۵	۴/۴	۲/۶	۸/۲	۴/۷	۳/۲
خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی	-۱/۹	-۳/۸	-۱/۹	-۸/۲	-۳/۳	-۱/۷
تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه (بدون نفت)	۰/۷	۴/۶	۴/۸	۴/۲	۴/۹	۴/۳
تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه	۱/۸	۳/۷	۲/۷	۲/۴	۵/۱	۴/۶

ماخذ: بانک مرکزی ایران، خلاصه گزارش تحولات اقتصادی ایران در بخش واقعی، سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

بزرگ‌ترین گروه اقتصاد کشور محسوب می‌شود، خدمات اجتماعی و خانگی، خدمات بازرگانی و هتلداری، و خدمات عمومی در این فصل به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰ منقبض شده‌اند و به غیر از حمل‌ونقل، انبارداری و ارتباطات، سایر خدمات هم سهم چندانی در رشد نداشته‌اند.

جدول ۲ سمت تقاضای اقتصاد را نشان می‌دهد که بر اساس آن هزینه ناخالص داخلی کشور در بهار ۱۳۹۷ به قیمت بازار و به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰ حدود ۲/۵ درصد رشد داشته است. رشد ۳/۹ درصدی مصرف بخش دولتی در حالی اتفاق افتاده که مصرف خصوصی و تشکیل سرمایه ثابت ناخالص با کاهش ارزش واقعی مواجه شده است. کاهش تولید و واردات کالاهای سرمایه‌ای موجب انقباض ۵/۲ درصدی تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در زیربخش ماشین‌آلات شده و رشد ۱/۹ درصدی تشکیل سرمایه بخش ساختمان نیز در نتیجه افزایش فعالیت‌های ساختمانی بخش دولتی علیرغم کاهش فعالیت‌های ساختمانی بخش خصوصی به دست آمده است. خالص صادرات در سه ماهه نخست سال ۱۳۹۷ به قیمت‌های جاری معادل ۳۶۱/۴ هزار میلیارد ریال بوده که به قیمت‌های ثابت رشد ۱۲/۷ درصدی را نشان می‌دهد.

از ۳،۹۸۷/۸ هزار میلیارد ریال ارزش افزوده ایجادشده به قیمت‌های جاری در این فصل، ۸/۹ درصد سهم گروه کشاورزی بوده است. برآوردها و اطلاعات مقدماتی وزارت جهاد کشاورزی از رشد به ترتیب ۲/۱، ۳/۶ و ۵/۰ درصدی تولید محصولات زراعی، باغی و دامی نسبت به مدت مشابه سال قبل حکایت دارد. معادل ۱۹/۶ درصد از ارزش افزوده ایجاد شده به قیمت‌های جاری نیز سهم گروه نفت بوده که این سهم نسبت به فصل قبل و فصل مشابه سال قبل به ترتیب ۵/۲ و ۵/۷ واحد درصد بیشتر شده است. در گزارش بانک مرکزی دلیل اصلی این امر، افزایش صادرات نفت خام، تولید میعانات گازی و همچنین تولید و صادرات گاز طبیعی عنوان شده است. البته نمی‌توان نقش افزایش قیمت نفت را نادیده گرفت. گروه صنایع و معادن که ۲۰/۴ درصد از ارزش افزوده ایجاد شده به قیمت‌های جاری را به خود اختصاص داده، شرایط خوبی را در بهار ۱۳۹۷ تجربه نکرده است. در بین مهم‌ترین متغیرهای این گروه در سه ماهه اول امسال، شاخص تولید کارگاه‌های بزرگ صنعتی^۱ (در زیر گروه صنعت) ۰/۵ درصد و ارزش افزوده ساختمان‌های بخش خصوصی (در زیر گروه ساختمان) به قیمت‌های ثابت ۲/۰ درصد افت داشته است. در بین اجزای گروه خدمات نیز که با سهمی ۵۳/۵ درصدی در تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری،

۱. این کارگاه‌ها حدود ۷۰ درصد ارزش افزوده بخش صنعت را به خود اختصاص می‌دهند.

جدول ۲- نرخ رشد هزینه ناخالص داخلی و اجزای آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰ (درصد)

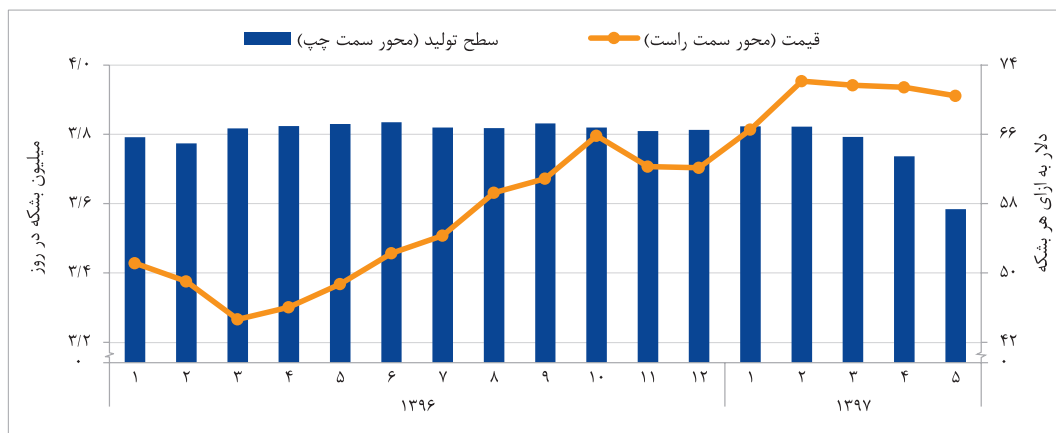
۱۳۹۷	۱۳۹۶					
	بهار	سال	زمستان	پاییز	تابستان	
-۰/۳	۲/۵	۱/۰	-۱/۵	۴/۸	۵/۷	مصرف خصوصی
۳/۹	۳/۹	۲/۱	۷/۷	۴/۱	۲/۶	مصرف دولتی
-۰/۸	۱/۴	۱/۲	۴/۱	۱/۴	-۱/۸	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص
-۵/۲	۲/۵	۵/۵	۴/۶	-۰/۶	-۰/۷	ماشین آلات
۱/۹	-۰/۹	-۰/۶	۳/۸	۲/۱	-۲/۵	ساختمان
۱۲/۷	-۳/۰	۳/۸	-۱۶/۰	۴/۳	-۳/۷	خالص صادرات کالاها و خدمات
۱۰/۰	۱/۸	۹/۵	-۹/۰	۶/۰	۱/۳	صادرات کالاها و خدمات
۳/۲	۱۳/۴	۲۱/۱	۶/۲	۱۰/۲	۱۶/۴	واردات کالاها و خدمات
-۱/۷	۲۰/۵	۱۵/۲	۳۳/۱	۱۷/۶	۱۳/۵	تغییر در موجودی انبار و اشتباهات آماری
۲/۵	۳/۸	۲/۹	۲/۴	۶/۱	۳/۵	تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار

مأخذ: بانک مرکزی ایران، خلاصه گزارش تحولات اقتصادی ایران در بخش واقعی، سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

این مقدار کمترین سطح تولید ماهانه نفت خام ایران از اردیبهشت ۱۳۹۵ به بعد محسوب می‌شود. این در حالی است که در همان گزارش، تولید نفت در تیر و مرداد بر اساس منابع مستقیم در سطح ۳/۸ میلیون بشکه اعلام شده و هیچ‌گونه کاهش به چشم نمی‌خورد که با توجه به اثرگذاری تدریجی بازگشت تحریم‌ها غیرواقعی به نظر می‌رسد. قیمت نفت خام سنگین ایران نیز از اردیبهشت‌ماه امسال روند کاهشی خفیفی را دنبال کرده و با حدود ۲ دلار کاهش، به متوسط ۷۰/۵ دلار به ازای هر بشکه در مردادماه رسیده است. آخرین آمار بانک مرکزی حاکی از صادرات متوسط روزانه ۲/۳ میلیون بشکه در زمستان ۱۳۹۶ است و پس از آن آمار رسمی در این مورد اعلام نشده است. با این حال برخی آمار غیررسمی، کل صادرات نفت خام ایران در ماه اوت (تقریباً منطبق با مرداد ۱۳۹۷) را کمتر از ۷۰ میلیون بشکه تخمین زده‌اند که کمترین میزان در ۱۶ ماه گذشته محسوب می‌شود. اکثر خریداران نفت از ایران در این ماه تقاضای خود را کاهش داده‌اند و بانک‌ها و شرکت‌های بیمه‌ای نیز تعامل نفتی با ایران را متوقف کرده‌اند. برای مثال، چین واردات نفت از ایران را از ۲۴ میلیون بشکه در ژوئیه به ۱۸/۴ میلیون بشکه در اوت رسانده و واردات نفت هند از ایران نیز در همین بازه از متوسط ۲۰ میلیون بشکه به ۸/۲ میلیون بشکه رسیده است. این در حالی است که ایران سعی می‌کند با ارائه تخفیفات قیمتی، مشتریان نفتی خود را همچنان حفظ کند.^۳ نمودار ۱ متوسط تولید روزانه و متوسط قیمت نفت خام سنگین ایران را نشان می‌دهد.

چنانکه مشاهده می‌شود رشد واقعی هزینه ناخالص داخلی (۲/۵ درصد) که به قیمت‌های بازار محاسبه می‌شود اختلاف قابل توجهی با رشد اقتصادی اعلام شده از سمت ارزش افزوده به قیمت‌های پایه (۱/۸ درصد) دارد. در قیمت‌های پایه برخلاف قیمت‌های بازار، مالیات‌های غیرمستقیم دریافتی و یارانه پرداختی در نظر گرفته نمی‌شود و به همین دلیل نرخ‌های رشد اقتصادی محاسبه شده بر حسب این دو قیمت لزوماً یکسان نیست. بالاتر بودن رشد به قیمت‌های بازار حاکی از آن است که خالص مالیات‌های غیرمستقیم دریافتی در بهار ۱۳۹۷ نسبت به فصل مشابه سال گذشته افزایش داشته و نرخ رشد آن بیشتر از نرخ رشد تولید به قیمت‌های بازار و (طبیعتاً بالاتر از رشد به قیمت پایه) بوده است. گزیده آمارهای اقتصادی منتشر شده از سوی بانک مرکزی نیز نشان می‌دهد که در این فصل مالیات بر واردات ۱۰۴/۸ درصد و مالیات بر کالاها و خدمات ۳۹/۳ درصد افزایش یافته که در مجموع موجب افزایش ۵۲/۷ درصدی مالیات‌های غیرمستقیم به قیمت‌های جاری شده است.

انرژی: تولید و صادرات نفت از جمله بخش‌هایی در اقتصاد ایران است که تأثیرپذیری زیادی از تحریم‌های بین‌المللی دارد. چنانچه در نمودار ۱ مشاهده می‌شود، بر اساس تازه‌ترین گزارش اوپک از منابع ثانویه^۴، متوسط تولید روزانه نفت خام ایران در مرداد ۱۳۹۷ با بیش از ۲۰۰ هزار بشکه کاهش نسبت به متوسط شش ماه قبل از آن، به حدود ۳/۶ میلیون بشکه در روز رسیده است.

نمودار ۱- متوسط تولید روزانه نفت خام ایران و متوسط قیمت نفت سنگین ایران^۵

مأخذ: گزارش‌های ماهانه اوپک از بازار نفت، آمار تولید بر اساس منابع ثانویه
 * داده‌های موجود در گزارش اوپک بر اساس ماه‌های میلادی بوده که در اینجا به طور تقریبی با ماه‌های شمسی جایگزین شده است.

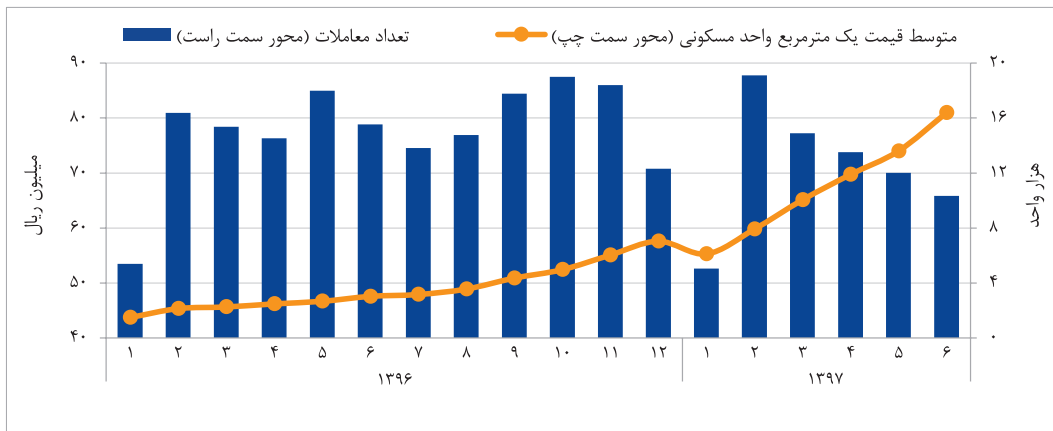
۲. اوپک برای گزارش تولید نفت کشورها از دو منبع استفاده می‌کند: منابع مستقیم که به طور رسمی توسط خود آن کشور تهیه و اعلام می‌شود و منابع ثانویه که برآیندی از گزارش‌های مختلف از منابع غیررسمی بین‌المللی را شامل می‌شود.

۳. خبرگزاری رویترز.

نداشت و لذا با کاهش مستمر پوشش‌دهی همراه بود. از این رو به مرور از قدرت خرید خانوارهای مصرف‌کننده کاسته شد و نسبت متقاضیان غیرمصرفی به مصرفی در بازار مسکن افزایش یافت. علاوه بر این، از اواخر فصل بهار جذابیت بازارهای ارز و طلا در مقایسه با مسکن برای متقاضیان غیرمصرفی افزایش یافت و استقبال کمتری از سرمایه‌گذاری در این بخش شد. در نتیجه تعداد معاملات ثبت شده واحدهای مسکونی از خرداد امسال رو به کاهش گذاشت. در حالی که در اردیبهشت‌ماه ۱۹ هزار معامله واحد مسکونی به ثبت رسیده بود (بالاترین تعداد از اردیبهشت ۱۳۹۳)، تعداد معاملات در شهریورماه به حدود ۱۰ هزار معامله (کمترین مقدار آن از مهر ۱۳۹۵، بدون در نظر گرفتن ماه‌های فروردین^۴) رسید. نمودار ۲ روند تحولات قیمت و تعداد معاملات ثبت شده در شهر تهران را نشان می‌دهد.

مسکن: شدت گرفتن روند صعودی قیمت مسکن که تقریباً از اواسط پاییز سال ۱۳۹۶ شروع شد و در نیمه اول امسال نیز ادامه داشت، موجب افزایش تقاضای خرید ملک با هدف سرمایه‌گذاری و همچنین سفته‌بازی شد و قیمت مسکن را در شهر تهران و در شهریورماه با ۷۴/۱ درصد افزایش به ۸۱/۰ میلیون ریال به‌طور متوسط به ازای هر متر مربع رساند. حجم بالای نقدینگی موجود در اقتصاد کشور که بخش قابل توجه آن به صورت سپرده‌های غیربیداری در نظام بانکی انباشت شده بود، این پتانسیل را فراهم کرد که با وجود افزایش قیمت‌ها، همچنان تقاضا در بازار وجود داشته باشد و روند صعودی قیمت‌ها افت نکند. افزایش ۹/۴ درصدی متوسط قیمت واحدهای مسکونی در شهریور ۱۳۹۷ نسبت به ماه قبل از آن، بالاترین نرخ رشد به ثبت رسیده از خرداد ۱۳۹۲ بود. این در حالی است که محرک‌های سمت تقاضا، از جمله وام بانکی، در این مدت افزایشی

نمودار ۲- متوسط قیمت هر مترمربع واحد مسکونی و تعداد معاملات ثبت شده در هر ماه برای شهر تهران

ماخذ: بانک مرکزی ایران، گزارش تحولات بازار مسکن شهر تهران در ماه‌های مختلف

نامطلوب بازار کار برای آنها حکایت دارد. نرخ بیکاری در افراد دارای تحصیلات عالی نیز کاهش قابل توجهی نسبت به بهار سال قبل داشته و از ۲۰/۴ درصد به ۱۷/۸ درصد رسیده است. با این حال در این فصل حدود ۱/۲ میلیون نفر از فارغ‌التحصیلان دانشگاهی کشور موفق به یافتن شغل مورد نظر خود نشده‌اند که معادل ۳۶/۴ درصد از کل جمعیت بیکار است و آمار نامطلوبی به شمار می‌رود. ۱۰/۲ درصد از جمعیت ۲۴/۱ میلیون نفری شاغل کشور نیز شغلی با کمتر از ۴۴ ساعت کار در هفته داشته‌اند و به اصطلاح دارای اشتغال ناقص بوده‌اند. اگرچه نرخ این شاخص در مقایسه با فصل مشابه سال قبل تغییری نداشته، تعداد افراد مشمول آن حدود ۸۸ هزار نفر افزایش یافته است. جدول ۳ مهم‌ترین شاخص‌های بازار نیروی کار کشور را نشان می‌دهد.

نیروی کار: بر اساس گزارش اخیر مرکز آمار، شاخص‌های اصلی بازار نیروی کار کشور در بهار ۱۳۹۷ در ادامه روند چند فصل اخیر با بهبود جزئی همراه بوده است. در مقایسه با فصل مشابه سال گذشته، نرخ مشارکت با ۰/۵ واحد درصد افزایش به ۴۱/۱ درصد و نرخ بیکاری با ۰/۵ واحد درصد کاهش به ۱۲/۱ درصد رسیده است. این ارقام متناظر با افزوده شدن حدود ۷۵۶ هزار نفر به جمعیت شاغل و کاسته شدن حدود ۴۵ هزار نفر از جمعیت بیکار کشور است. که برآیند آنها افزایش ۷۱۱ هزار نفری جمعیت فعال را به همراه داشته است. کاهش نرخ بیکاری در جمعیت جوان ۱۵ تا ۲۹ ساله بیشتر بوده است. طی یک سال منتهی به بهار ۱۳۹۷، حدود ۸۲ هزار نفر از جمعیت بیکار این بازه سنی کاسته شده و در نتیجه نرخ بیکاری آنها ۰/۹ واحد درصد کاهش یافته است. با این حال کماکان نرخ ۲۵/۵ درصدی بیکاری جوانان این گروه سنی از وضعیت

جدول ۳- مهم‌ترین شاخص‌های بازار کار برای جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر

۱۳۹۷		۱۳۹۶				
بهار	سال	زمستان	پاییز	تابستان	بهار	
۴۱/۱	۴۰/۳	۳۹/۷	۴۰/۱	۴۱/۰	۴۰/۶	نرخ مشارکت اقتصادی (درصد)
۱۲/۱	۱۲/۱	۱۲/۱	۱۱/۹	۱۱/۷	۱۲/۶	نرخ بیکاری (درصد)
۲۵/۵	۲۵/۳	۲۵/۲	۲۵/۰	۲۴/۴	۲۶/۴	نرخ بیکاری جمعیت ۱۵-۲۹ ساله (درصد)
۱۰/۲	۱۰/۴	۱۱/۵	۱۰/۸	۹/۲	۱۰/۲	سهم اشتغال ناقص (درصد)
۲۷,۲۸۶/۷	۲۶,۵۸۸/۸	۲۶,۲۲۳/۹	۲۶,۴۷۲/۸	۲۶,۹۸۳/۳	۲۶,۶۷۵/۳	جمعیت فعال (هزار نفر)
۲۴,۰۶۴/۷	۲۳,۳۷۸/۶	۲۳,۰۴۷/۸	۲۳,۳۳۱/۲	۲۳,۸۲۷/۲	۲۳,۳۰۸/۴	جمعیت شاغل (هزار نفر)
۳,۲۲۲/۰	۳,۲۱۰/۲	۳,۱۷۶/۱	۳,۱۴۱/۷	۳,۱۵۶/۱	۳,۳۶۷/۰	جمعیت بیکار (هزار نفر)

ماخذ: مرکز آمار ایران، چکیده طرح آمارگیری نیروی کار در سال ۱۳۹۶ و بهار ۱۳۹۷

۴. در فروردین هر سال به دلیل تعطیلات نوروز معاملات کمتری به نسبت سایر ماه‌ها در بخش مسکن صورت می‌گیرد.

۵۰/۱ درصد از شاغلان را به خود اختصاص داده است. بخش‌های صنعت و کشاورزی نیز به ترتیب ۳۱/۲ درصد و ۱۷/۸ درصد از شاغلان را در بر می‌گیرند. از لحاظ جغرافیایی، نرخ بیکاری در روستاها (۷/۹ درصد) کمتر از شهرها (۱۳/۶ درصد) بوده و کمترین و بیشترین نرخ بیکاری به ترتیب مربوط به استان‌های سمنان (۷/۱ درصد) و چهارمحال و بختیاری (۲۲/۸ درصد) بوده است.

بررسی آمار نیروی کار به تفکیک جنسیت حاکی از آن است که مطابق روال گذشته، در بهار ۱۳۹۷ نیز زنان نسبت به مردان از لحاظ نیروی کار مشارکت کمتری در اقتصاد داشته‌اند و البته نرخ بیکاری بالاتری را نیز تحمل کرده‌اند. نرخ مشارکت زنان و مردان به ترتیب ۱۶/۸ درصد و ۶۵/۳ درصد و نرخ بیکاری آنها به ترتیب ۱۹/۲ درصد و ۱۰/۳ درصد بوده است. در بین سه بخش اصلی اقتصاد کشور،^۵ بخش خدمات که تقریباً نیمی از ارزش افزوده اقتصاد را تولید می‌کند،

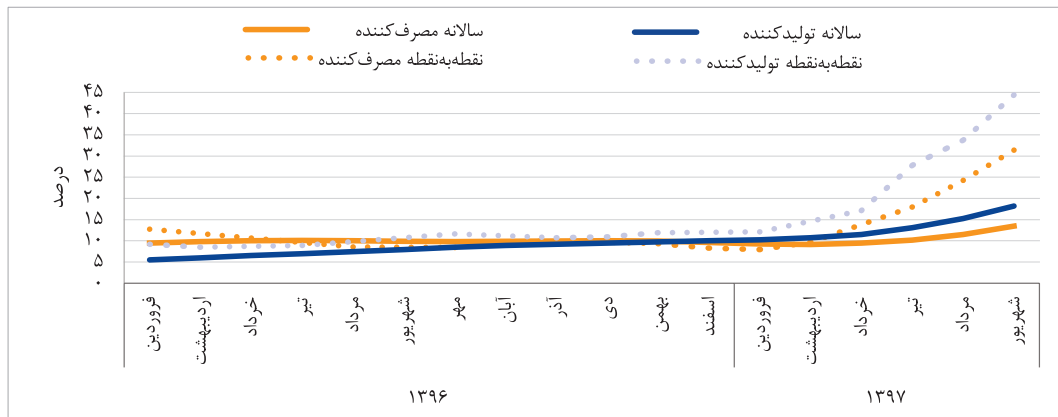
۲. قیمت‌ها و تورم

را در سال جاری تجربه کرد و در اواسط تابستان حدوداً ۳ برابر شد و شهریور امسال را با نرخ ۴۴/۴ درصد به پایان رساند. این افزایش تا حد زیادی به کاهش ارزش ریال در مقابل سایر ارزها ارتباط دارد، چرا که حدود ۶۰ درصد از کالاهای وارداتی کشور را کالاهای واسطه‌ای تشکیل داده و این امر موجب افزایش هزینه‌های تولید شده است.^۶ نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه تولیدکننده که از مرداد ۱۳۹۶ از نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه مصرف‌کننده پیشی گرفته بود، به همین روند ادامه داد و از ابتدای تابستان امسال شکاف بین این دو نرخ به حدود ۱۰ واحد درصد و در شهریور به ۱۳/۰ واحد درصد رسید. با توجه به اثر با وقفه نرخ تورم تولیدکننده بر نرخ تورم مصرف‌کننده، شتاب گرفتن تورم مصرف‌کننده در باقی‌مانده سال ۱۳۹۷ بسیار محتمل است. نمودار ۳ نرخ‌های تورم مصرف‌کننده و تولیدکننده در سال ۱۳۹۶ و نیمه نخست سال ۱۳۹۷ را به تصویر می‌کشد.

نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه مصرف‌کننده که در فروردین امسال به کمترین سطح خود معادل ۷/۹ درصد از تیر ۱۳۹۵ رسیده بود، روند افزایشی را از اردیبهشت ۱۳۹۷ در پیش گرفت و در شهریور به ۳۱/۴ درصد رسید. البته با توجه به شدت افزایش نرخ تورم تولیدکننده که از اواسط سال قبل آغاز شد، افزایش نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه مصرف‌کننده قابل پیش‌بینی بود و انتظار می‌رود این روند در ماه‌های باقی‌مانده سال جاری نیز به همین منوال ادامه پیدا کند. نرخ تورم سالانه مصرف‌کننده نیز به روند افزایشی خود که از خرداد شروع شده بود ادامه داد و پس از پنج ماه مجدداً دو رقمی شد و در نهایت در شهریور امسال به ۱۳/۵ درصد رسید.

نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه تولیدکننده بر اساس سال پایه جدید (۱۳۹۵) که سال ۱۳۹۷ را با ۱۲/۱ درصد در فروردین‌ماه آغاز کرده بود، روند افزایشی شدیدی

نمودار ۳- نرخ‌های تورم مصرف‌کننده و تولیدکننده در سال ۱۳۹۶ و نیمه نخست سال ۱۳۹۷

مأخذ: بانک مرکزی ایران، گزارش‌های شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی و شاخص بهای تولیدکننده، شماره‌های مختلف

در تمامی گروه‌های دوازده‌گانه سبب کالاها و خدمات مصرفی در طول فصل تابستان افزایش یافته است. در میان این گروه‌ها، نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه در گروه‌های «خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها» و «حمل و نقل» که از نظر وزنی به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارد، در طول دوره مورد بررسی افزایش معناداری داشته است. بنابراین افزایش نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه مصرف‌کننده در طول تابستان را می‌توان تا حد زیادی به افزایش معنی‌دار نرخ‌های تورم این دو گروه نسبت داد. برخلاف این دو گروه، گروه «مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها» که دارای بالاترین وزن در سبب کالاهای مصرفی است رشد اندکی داشته است. جدول ۴ نرخ‌های تورم نقطه‌به‌نقطه در گروه‌های دوازده‌گانه سبب کالاها و خدمات مصرفی را در شش ماه اخیر نشان می‌دهد.

نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه کالاهای قابل تجارت که سال ۱۳۹۷ را با نرخ ۶/۲ درصد در فروردین‌ماه آغاز کرده بود، در ماه اول تابستان بیش از ۴ برابر شد که عمدتاً ناشی از کاهش شدید ارزش ریال در مقابل سایر ارزهای خارجی است. بنابراین می‌توان استنباط کرد که کالاهای قابل تجارت وزن بیشتری در افزایش نرخ تورم مصرف‌کننده داشته‌اند و انتظار می‌رود در باقی‌مانده این فصل در نتیجه شدت افزایش نرخ ارز شاهد جهش بوده باشند. نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه کالاهای غیرقابل تجارت نیز بر اساس آخرین آمار بانک مرکزی در تیر امسال به ۱۲/۳ درصد افزایش یافت.

بر اساس آخرین آمار منتشرشده از سوی بانک مرکزی، نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه

۵. در دسته‌بندی مرکز آمار ایران، اقتصاد کشور به سه بخش کشاورزی، خدمات و صنعت (شامل صنایع، معادن، ساختمان، نفت و تأمین آب، برق و گاز طبیعی) تقسیم می‌شود. ۶. بر اساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی از ترکیب کالاهای وارداتی در شهریور ۱۳۹۷

جدول ۴- نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه در گروه‌های اصلی سبد کالاها و خدمات مصرفی در بهار و تابستان ۱۳۹۷ (درصد)

وزن در سبد مصرفی							کل
شهریور	مرداد	تیر	خرداد	اردیبهشت	فروردین	مصرفی	
۳۱/۴	۲۴/۲	۱۸/۰	۱۳/۷	۹/۷	۷/۹	۱۰۰/۰۰	مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها
۱۲/۳	۱۱/۶	۱۰/۹	۱۰/۱	۹/۰	۸/۸	۳۷/۰۵	خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها
۴۶/۵	۳۵/۹	۲۵/۰	۱۶/۸	۸/۴	۵/۰	۲۵/۵۱	حمل و نقل
۵۴/۹	۳۵/۹	۲۳/۱	۱۷/۶	۱۰/۷	۷/۹	۸/۹۰	بهداشت و درمان
۱۷/۱	۱۵/۲	۱۳/۳	۱۰/۹	۸/۹	۸/۶	۷/۸۳	پوشاک و کفش
۲۸/۱	۱۹/۵	۱۳/۹	۹/۸	۷/۶	۵/۹	۴/۶۲	اثاث، لوازم و خدمات مورد استفاده
۵۲/۶	۳۷/۵	۲۳/۱	۱۶/۴	۱۴/۳	۱۰/۵	۴/۳۳	کالاها و خدمات متفرقه
۴۳/۴	۳۲/۷	۲۵/۰	۲۰/۵	۱۷/۴	۱۴/۸	۳/۱۷	ارتباطات
۴۳/۲	۲۳/۵	۱۷/۵	۱۰/۱	۵/۵	۲/۴	۲/۳۰	تفریح و امور فرهنگی
۷۰/۰	۵۱/۶	۳۴/۱	۲۴/۲	۲۰/۰	۱۴/۷	۲/۰۷	تحصیل
۱۴/۵	۱۴/۲	۱۴/۱	۱۳/۷	۱۴/۱	۱۴/۱	۲/۰۳	رستوران و هتل
۲۳/۷	۱۶/۹	۱۳/۹	۱۲/۰	۱۱/۵	۱۱/۰	۱/۸۲	دخانیات
۱۲۵/۶	۱۱۴/۴	۷۲/۴	۲۸/۷	۲۲/۶	۲۰/۶	۰/۳۷	

مأخذ: بانک مرکزی ایران، گزارش شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی، شماره‌های مختلف

۳. تراز پرداخت‌ها

۱۱/۶ درصدی صادرات آن بوده است. حساب درآمد که مواردی از جمله جبران خدمات نیروی کار خارجی شاغل در کشور و ایرانی‌های شاغل در خارج از کشور و درآمدهای حاصل از سرمایه‌گذاری‌های خارجی را دربرمی‌گیرد، در زمستان ۱۳۹۶ نسبت به مدت مشابه سال قبل ۱۴۰/۳ درصد کم شده است. حساب انتقالات جاری نیز به دنبال رشد ۲۰/۷ درصدی پرداخت‌ها در مقابل رشد ۲/۸ درصدی دریافت‌ها، ۱۱/۳ درصد افت کرده است.

در بخش حساب سرمایه، رقم منفی ۱۹ میلیارد و ۳۲۱ میلیون دلار در پایان سال ۱۳۹۶ نشان می‌دهد همچنان خروج سرمایه از کشور بیشتر از ورود آن است. در سه ماهه پایانی سال ۱۳۹۶، خالص حساب سرمایه در مقایسه با مدت مشابه سال قبل ۸۱/۲ درصد بیشتر کسری داشته است. رقم گزارش شده در مورد اشتباهات و از قلم افتادگی‌ها در زمستان ۱۳۹۶ با افزایش بسیار زیادی نسبت به زمستان ۱۳۹۵ همراه بوده و در این مدت از منفی ۱۱۰ میلیون دلار به مثبت ۳ میلیارد و ۱۱۷ میلیون دلار رسیده است. جدول ۵ جزئیات موازنه پرداخت‌ها را در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ و فصل پایانی این دو سال نشان می‌دهد.

تراز پرداخت‌ها که خالص معاملات خارجی مالی و غیرمالی را بازتاب می‌دهد در سال ۱۳۹۶ به روند نزولی خود ادامه داده و در مقایسه با سال ۱۳۹۵ تضعیف شده است. آمار بانک مرکزی نشان می‌دهد تراز پرداخت‌ها در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال ۱۳۹۵ به میزان ۴۷۴ میلیون دلار منفی‌تر شده است. افزایش کسری خالص حساب سرمایه و افت حساب جاری دلایل تضعیف تراز پرداخت‌ها در سال ۱۳۹۶ بوده است. این در حالی است که تراز پرداخت‌ها در زمستان ۱۳۹۶ نسبت به زمستان ۱۳۹۵ معادل ۱۳۴/۹ درصد رشد کرده است.

حساب جاری که کلیه معاملات غیرمالی کشور را دربرمی‌گیرد، در زمستان ۱۳۹۶ با رشد ۹/۶ درصد نسبت به زمستان ۱۳۹۵ همراه بوده و به ۴ میلیارد و ۹۰۲ میلیون دلار رسیده است. حساب جاری شامل حساب کالا، حساب خدمات، حساب درآمد و حساب انتقالات جاری است. در بازه زمانی مذکور، حساب کالا (تراز بازرگانی کالایی) در نتیجه پیشی گرفتن صادرات کالا از واردات آن ۲۹/۵ درصد افزایش یافته است. در این مدت، حساب خدمات همچنان منفی مانده و در مقایسه با زمستان ۱۳۹۵، کسری آن به میزان ۷۸/۶ درصد بیشتر شده است. این امر در نتیجه افزایش ۲۸/۶ درصدی واردات خدمات در مقابل افزایش

جدول ۵- جزئیات موازنه پرداخت‌ها (میلیون دلار)

۱۳۹۵		۱۳۹۶		درصد تغییر ۱۳۹۶ به ۱۳۹۵	
سال	زمستان	سال	زمستان	سال	زمستان
۴,۴۷۳	۱۶,۳۸۸	۴,۹۰۲	۱۵,۸۱۶	-۳/۵	۹/۶
۴,۸۰۷	۲۰,۸۴۳	۶,۲۲۷	۲۲,۵۹۶	۸/۴	۲۹/۵
۲۳,۶۸۶	۸۳,۹۷۸	۲۹,۰۶۴	۹۸,۱۴۲	۱۶/۹	۲۲/۷
۱۵,۸۷۵	۵۵,۷۵۲	۱۹,۴۴۸	۶۵,۸۱۸	۱۸/۱	۲۲/۵
۷,۸۱۱	۲۸,۲۲۶	۹,۶۱۶	۳۲,۳۲۴	۱۴/۵	۲۳/۱
۱۸,۸۷۹	۶۳,۱۳۵	۲۲,۸۳۶	۷۵,۵۴۶	۱۹/۷	۲۱/۰
۲۱۶	۱,۳۸۸	۱,۳۲۳	۲,۷۶۴	۹۹/۱	۵۱۲/۵
۱۸,۶۶۲	۶۱,۷۴۷	۲۱,۵۱۳	۷۲,۷۸۲	۱۷/۹	۱۵/۳
-۱۰,۸۵۱	-۳۳,۵۲۱	-۱۱,۸۹۷	-۴۰,۴۵۸	۲۰/۷	۹/۶
-۷۱۹	-۵,۹۴۱	-۱,۳۴۹	-۷,۹۱۶	۳۳/۲	۸۷/۶
۲۵۳	۹۲۸	-۱۰۲	۶۶۹	-۲۷/۹	-۱۴۰/۳
۱۴۲	۵۵۸	۱۲۶	۴۶۷	-۱۶/۳	-۱۱/۳
-۴,۱۵۴	-۱۸,۲۸۸	-۷,۵۲۸	-۱۹,۳۲۱	۵/۶	۸۱/۲
-۱۱۰	-۵,۷۶۶	۳,۱۱۷	-۴,۶۳۵	-۱۹/۶	-۲,۹۳۳/۶
۲۰۹	-۷,۶۶۶	۴۹۱	-۸,۱۴۰	۶/۲	۱۳۴/۹

مأخذ: بانک مرکزی ایران، نماگرهای اقتصادی، شماره‌های مختلف

۱۳۹۶ با متوسط قیمت‌های بالاتری انجام شده است.

بر اساس همین گزارش و در بخش صادرات در بهار ۱۳۹۷، میزان ۹/۴ میلیارد دلار کالای واسطه‌ای با سهم ارزشی ۸۱/۳ درصد، ۰/۲ میلیارد دلار کالای سرمایه‌ای با سهم ارزشی ۲/۱ درصد و ۱/۹ میلیارد دلار کالای مصرفی با سهم ارزشی ۱۶/۶ درصد به خارج از کشور صادر شده است. مقایسه این آمار با فصل نخست سال ۱۳۹۶ نشان می‌دهد سهم کالاهای واسطه‌ای در صادرات کاهش و سهم کالاهای مصرفی و سرمایه‌ای افزایش یافته است. در فصل نخست سال ۱۳۹۷ از وزن کالاهای واسطه‌ای صادر شده معادل ۲/۹ درصد کاسته شده، اما صادرات این کالاها از نظر ارزشی ۱۳/۹ درصد رشد کرده است. آمار صادرات کالاهای مصرفی در فصل نخست ۱۳۹۷ حاکی از رشد ۳۸/۹ درصدی در وزن و رشد ۱۷/۱ درصدی در ارزش صادرات این گروه از کالاها بوده است که نشان می‌دهد کالاهای مصرفی در این بازه زمانی با متوسط قیمت پایین‌تری در مقایسه با بهار ۱۳۹۶ صادر شده است. آمار تجارت خارجی کشور بر حسب نوع کالا در سه ماهه نخست سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ در جدول ۶ آمده است.

جدول ۶- تجارت خارجی کشور بر حسب نوع کالا در بهار ۱۳۹۶ و بهار ۱۳۹۷

درصد تغییرات	بهار ۱۳۹۷			بهار ۱۳۹۶		
	وزن	سهم ارزشی (درصد)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	سهم ارزشی (درصد)	ارزش (میلیون دلار)
واردات	سرمایه‌ای	۱۶/۷	۱,۷۶۸/۱	۱۶۶/۵	۱۵/۵	۱,۷۷۱/۱
	مصرفی	-۱۳/۷	-	-	۲۱/۶	۲,۴۶۳/۷
	واسطه‌ای	-۲۶/۷	۱۷/۱	۱,۸۰۶/۹	۶۲/۸	۷,۱۶۴/۰
	مجموع	-۲/۱	۶۶/۲	۷,۰۱۱/۰	۱۰۰/۰	۱۱,۳۹۸/۸
صادرات	سرمایه‌ای	-	۱۰۰/۰	۷,۳۶۷/۰	۰/۸	۷۹/۳
	مصرفی	۲۰۶/۱	۲/۱	۲۴۲/۷	۱۶/۴	۱,۶۴۷/۳
	واسطه‌ای	۱۷/۱	۱۶/۶	۱,۹۲۸/۶	۸۲/۸	۸,۲۹۶/۱
	مجموع	۱۳/۹	۸۱/۳	۹,۴۴۵/۴	۱۰۰/۰	۱۰,۰۲۲/۷
			۲۷,۸۸۲/۳			۲۸,۱۱۷/۸

مأخذ: سازمان توسعه تجارت ایران

سایر کالاها صادراتی معادل ۱ میلیارد و ۷۴۷ میلیون دلار داشته است.

بر اساس این گزارش، ارقام عمده صادراتی ایران در شش ماه منتهی به شهریور ۱۳۹۷ به ترتیب میعانات گازی به ارزش ۲ میلیارد و ۴۱۸ میلیون دلار و سهم ارزشی ۱۰/۵ درصد، پروپان مایع‌شده به ارزش ۱ میلیارد و ۷۴ میلیون دلار و سهم ارزشی ۴/۶ درصد، سایر روغن‌های سبک و فرآورده‌ها به‌جز بنزین به ارزش ۸۶۱ میلیون دلار و سهم ارزشی ۳/۷ درصد و متانول به ارزش ۶۹۳ میلیون دلار و سهم ارزشی ۳/۰ درصد بوده است. آمار صادرات قطعی به تفکیک میعانات گازی، پتروشیمی و سایر کالاها نیز نشان می‌دهد در شش ماه منتهی به شهریور ۱۳۹۷، ۱۵ میلیون و ۴۵۱ هزار تن کالای پتروشیمی به ارزش ۷ میلیارد و ۴۳۵ میلیون دلار صادر شده است. صادرات این محصول ۳۲/۲ درصد ارزش صادرات را در بازه مورد بررسی به خود اختصاص داده و نسبت به مدت مشابه سال گذشته به لحاظ وزنی ۹/۴ درصد و به لحاظ ارزشی ۲۴/۰ درصد رشد کرده است. میعانات گازی که سهم ارزشی ۱۰/۴ درصدی از صادرات را به خود اختصاص داده، در مدت مذکور ۴ میلیون و ۶۴۴ هزار تن به ارزش ۲ میلیارد و ۴۱۸ میلیون دلار صادرات داشته که نسبت به مدت مشابه سال قبل به لحاظ ارزشی با افت ۲۸/۶ درصدی و به لحاظ وزنی با افت ۴۶/۲ درصدی روبه‌رو بوده است. آمار صادرات سایر کالاها نیز حاکی از آن است که این گروه ۵۷/۴ درصد ارزش صادرات را به خود اختصاص داده و در این بخش در شش ماه منتهی به مرداد ۱۳۹۷، ۳۶ میلیون و ۵۴۹ هزار تن کالا به ارزش ۱۳ میلیارد و ۲۷۰ میلیون دلار به بازارهای هدف صادر شده است. صادرات سایر کالاها به لحاظ وزنی با رشد ۲/۱ درصد و به لحاظ ارزشی با رشد ۱۹/۷ درصد نسبت به مدت مشابه سال قبل روبه‌رو بوده است.

در شش ماه نخست سال ۱۳۹۷، مهم‌ترین مقاصد صادراتی ایران به ترتیب کشورهای چین، عراق، امارات متحده عربی، افغانستان و هند بوده است. چین

بر اساس گزارش سازمان توسعه تجارت ایران در سه ماهه نخست سال ۱۳۹۷، حدود ۱/۸ میلیارد دلار کالای سرمایه‌ای با سهم ارزشی ۱۶/۷ درصد، حدود ۱/۸ میلیارد دلار کالای مصرفی با سهم ارزشی ۱۷/۱ درصد و حدود ۷ میلیارد دلار کالای واسطه‌ای با سهم ارزشی حدود ۶۶/۲ درصد به کشور وارد شده است. این آمار نشان می‌دهد در بهار ۱۳۹۷ نسبت به بهار ۱۳۹۶، ترکیب کالاهای وارداتی از کالاهای مصرفی به سمت کالاهای واسطه‌ای حرکت کرده است، به گونه‌ای که سهم کالاهای واسطه‌ای از ارزش واردات در این مدت ۳/۴ واحد درصد افزایش و سهم کالاهای مصرفی از ارزش واردات ۴/۵ واحد درصد کاهش یافته است. از طرفی، مقدار و ارزش کالاهای وارداتی مصرفی بیش از سایر انواع کالاها در مقایسه با مدت مشابه سال ۱۳۹۶ کاهش یافته است. همچنین در بهار ۱۳۹۷، با وجود افزایش سهم ارزشی کالاهای واسطه‌ای در واردات، میزان واردات این اقلام با کاهش ۱۰/۸ درصدی همراه بوده است که در صورت تداوم آن در فصول بعدی با تشدید تحریم‌ها ممکن است به اختلالات جدی در واحدهای تولیدی منجر شود. تفاوت ۸/۷ واحد درصدی میان نرخ کاهش میزان و ارزش واردات کالاهای واسطه‌ای نشان می‌دهد واردات این دسته از کالاها در مقایسه با بهار

آمار گمرکی تجارت خارجی در نیمه نخست سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد حجم تجارت خارجی در این مدت به ۴۵ میلیارد و ۳۰۵ میلیون دلار رسیده و تراز تجاری بالغ بر ۹۴۱ میلیون دلار مثبت بوده است. مطابق این آمار، حجم صادرات قطعی کالاهای غیرنفی کشور با احتساب میعانات گازی به ۵۶ میلیون و ۶۴۴ هزار تن رسیده است که ارزشی معادل ۲۳ میلیارد و ۱۲۳ میلیون دلار دارد. صادرات ایران از ابتدای سال ۱۳۹۷ تا پایان شهریور نسبت به مدت مشابه سال گذشته از لحاظ وزن ۳/۳ درصد کاهش و از نظر ارزش دلاری ۱۳/۰ درصد افزایش داشته است. از سوی دیگر، در همین مدت میزان واردات قطعی کالا به ایران ۱۶ میلیون و ۲۲۰ هزار تن به ارزش ۲۲ میلیارد و ۱۸۲ میلیون دلار بوده که با کاهش ۹/۳ درصدی در وزن و ۱۱/۹ درصدی در ارزش دلاری همراه بوده است. در شش ماه منتهی به شهریور ۱۳۹۶، معادل ۲۵ میلیارد و ۱۸۶ میلیون دلار کالا به کشور وارد شده و در مقابل، ۲۰ میلیارد و ۴۶۴ میلیون دلار کالا به بازارهای هدف صادر شده است. بنابراین حجم تجارت خارجی در این مدت معادل ۴۵ میلیارد و ۶۵۰ میلیون دلار و تراز تجاری آن منفی ۴ میلیارد و ۷۲۲ میلیون دلار بوده است.

تراز تجاری در شهریور ۱۳۹۷ برابر با ۵۱۶ میلیون دلار مثبت بوده که نسبت به مرداد ۱۳۹۷، بالغ بر ۳۶۲ میلیون دلار رشد کرده است. بر اساس این آمار در شهریور ۱۳۹۷، معادل ۳ میلیارد و ۲۸۹ میلیون دلار واردات و ۳ میلیارد و ۸۰۵ میلیون دلار صادرات صورت گرفته است، در حالی که در مدت مشابه سال قبل، ارزش واردات معادل ۴ میلیارد و ۲۷۳ میلیون دلار و ارزش صادرات ۳ میلیارد و ۴۷۴ میلیون دلار ثبت شده بود. صادرات پتروشیمی‌ها در شهریور ۱۳۹۷ برابر با ۱ میلیارد و ۱۷۵ میلیون دلار، صادرات میعانات گازی ۲۴۸ میلیون دلار و صادرات سایر کالاها ۲ میلیارد و ۳۸۲ میلیون دلار به ثبت رسیده است. آمار مشابه در شهریور ۱۳۹۶ نشان می‌دهد محصولات پتروشیمی صادراتی معادل ۱ میلیارد و ۱۲۴ میلیون دلار، میعانات گازی صادراتی معادل ۵۸۴ میلیون دلار و

درصد، لوبیای سوویا به ارزش ۷۰۵ میلیون دلار و سهم ارزشی ۳/۲ درصد و الکترونود زغالی برای کوره‌ها به ارزش ۲۸۷ میلیون دلار و سهم ارزشی ۳/۱ درصد بوده است. عمده کالاهای وارد شده به ایران در شش ماه منتهی به شهریور ۱۳۹۷ به ترتیب از کشورهای چین، امارات متحده عربی، کره جنوبی، هند و آلمان بوده است. بر این اساس، چین با فروش ۵ میلیارد و ۵۰۲ میلیون دلار کالا توانسته است سهم ارزشی ۲۴/۸ درصدی از کل واردات ایران در این مدت را به خود اختصاص دهد و در مقایسه با مدت مشابه سال قبل واردات از این کشور به لحاظ وزنی با افت ۲۰/۲ درصد و به لحاظ ارزشی با افت ۳/۹ درصدی روبه‌رو بوده است. امارات متحده عربی با فروش ۳ میلیارد و ۱۵۹ میلیون دلار کالا به ایران سهم ارزشی ۱۴/۲ درصدی داشته، اما واردات از این کشور به لحاظ وزنی ۱۲/۶ درصد و از نظر ارزشی ۳۰/۲ درصد افت کرده است. کره جنوبی، هند و آلمان نیز به ترتیب ۶/۵ درصد، ۶/۲ درصد و ۵/۳ درصد از کل ارزش واردات در شش ماهه نخست سال ۱۳۹۷ سهم داشته‌اند. متوسط قیمت هر تن کالای وارداتی در شش ماهه منتهی به شهریور ۱۳۹۷ برابر با ۱,۳۶۸ دلار بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل ۲/۹ درصد کاهش داشته است.

با ۴ میلیارد و ۶۳۳ میلیون دلار و سهم ارزشی ۲۰/۰ درصد از کل صادرات به همراه کاهش وزنی ۱۵/۵ درصد و رشد ارزشی ۱۱/۶ درصد نسبت به مدت مشابه سال قبل در ردیف اول خریداران کالاهای ایرانی قرار دارد. پس از آن عراق با خرید ۴ میلیارد و ۵۶۴ میلیون دلار کالا از ایران و سهم ارزشی ۱۹/۷ درصد از کل صادرات، افزایش وزنی ۴۵/۳ درصد و رشد ارزشی ۴۴/۶ درصد نسبت به مدت مشابه سال قبل را تجربه کرده است. امارات متحده عربی، افغانستان و هند نیز به ترتیب دارای ۱۷/۶ درصد، ۷/۲ درصد و ۵/۴ درصد سهم ارزشی از کل صادرات در شش ماهه نخست سال ۱۳۹۷ بوده‌اند. متوسط قیمت هر تن کالای صادراتی ۴۰۸ دلار بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل ۱۶/۸ درصد افزایش داشته است.

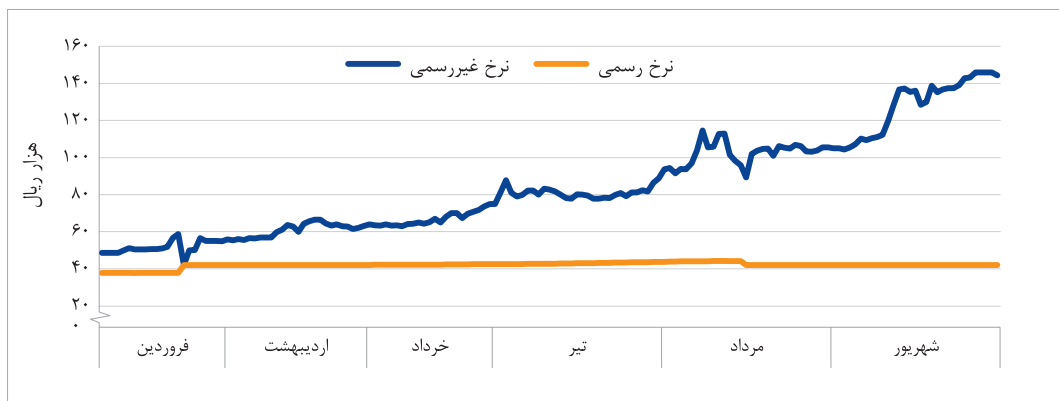
اقدام عمده وارداتی در این مدت شامل قطعات منفصله جهت تولید اتومبیل سواری بنزینی^۷ به ارزش ۸۸۲ میلیون دلار و سهم ارزشی ۴/۷ درصد، برنج به ارزش ۸۶۳ میلیون دلار و سهم ارزشی ۴/۶ درصد، ذرت دامی به ارزش ۹۷۸ میلیون دلار و سهم ارزشی ۴/۴ درصد، برنج به ارزش ۹۶۴ میلیون دلار و سهم ارزشی ۴/۳ درصد، ذرت دامی به ارزش ۹۶۱ میلیون دلار و سهم ارزشی ۴/۳

۴. بازار ارز

بر حسب ریال نشان می‌دهد این نرخ در تابستان ۱۳۹۷ به طور متوسط حدود ۶۶ درصد نسبت به بهار ۱۳۹۷ و حدود ۱۶۲ درصد نسبت به تابستان ۱۳۹۶ رشد کرده که بسیار قابل توجه است. نمودار ۴ قیمت دلار آمریکا را در بازارهای رسمی و غیررسمی در نیمه نخست امسال نشان می‌دهد.

بازار ارز ایران در تابستان امسال یکی از پرنوسان‌ترین دوره‌های خود را تجربه کرد و دستخوش نوسان‌ها و تحولات زیادی بود. قیمت دلار آمریکا در بازار آزاد که در ابتدای سال ۱۳۹۷ از ۵۰ هزار ریال عبور کرده بود با جهشی کم‌سابقه در اواسط شهریور از ۱۵۰ هزار ریال نیز گذشت. بررسی نرخ‌های برابری دلار آمریکا

نمودار ۴- نرخ برابری دلار آمریکا بر حسب ریال در بازارهای رسمی و غیررسمی* در نیمه نخست سال ۱۳۹۷

مأخذ: بانک مرکزی ایران، شبکه اطلاع‌رسانی طلا، سکه و ارز، محاسبات تحقیق
*به دلیل توقف اعلام قیمت دلار آمریکا از ۲۱ فروردین ۱۳۹۷، یعنی پس از اجرای سیاست ارزی جدید دولت، قیمت دلار آمریکا بر اساس قیمت یورو در بازار سیاه و نرخ برابری یورو به دلار آمریکا در بازار بین‌المللی ارز محاسبه شده است.

هزار ریال کاهش یافت، اما پس از مدتی کوتاه روندی افزایشی در پیش گرفت. بازار ارز در مرداد شاهد دو اتفاق مهم بود: یکی تغییر رییس کل بانک مرکزی پس از پنج سال و دیگری بازگشت برخی تحریم‌های ایالات متحده پس از خروج یک‌جانبه این کشور از برجام در ۱۵ مرداد که از مهم‌ترین آنها تحریم خرید و تملک اسکناس دلار آمریکا توسط دولت ایران بود. در فاصله ۱۰ روزه بین انتصاب رییس کل جدید بانک مرکزی در ۶ مرداد و بازگشت برخی تحریم‌های آمریکا در ۱۵ مرداد قیمت دلار آمریکا در بازار غیررسمی از ۱۰۰ هزار ریال هم گذشت و به جز یک دوره چند روزه کاهش به زیر این سطح قیمتی، در باقی‌مانده مرداد بالاتر از این رقم بود.

مطابق انتظار، سیاست به اصطلاح یکسان‌سازی نرخ ارز که در اواخر فروردین اجرایی شد کارگر نیفتاد و عملاً روز به روز بر مشکلات بازار ارز دامن زد. همچنین به رغم این که این سیاست ظاهراً با هدف مهار افزایش قیمت‌ها اجرا شده بود، نه تنها در این امر موفق نبود، بلکه به منشأ رانت‌های عظیمی تبدیل شد. قیمت دلار آمریکا در بازار غیررسمی (بازار سیاه) که تا اواخر بهار ۱۳۹۷ هنوز به ۷۰ هزار ریال نرسیده بود در کمتر از یک هفته در ابتدای تیر از ۸۰ هزار ریال گذشت. بازار دوم ارز در ۱۹ تیر آغاز به کار کرد که در آن ارز حاصل از ۲۰ درصد از کالاهای صادراتی بر اساس اولویت‌بندی وزارت صنعت، معدن و تجارت در سامانه نیما معامله می‌شد. در پی این رویداد قیمت دلار آمریکا به زیر ۸۰

۷. با حجم سیلندر ۲۰۰۰ سی‌سی با ساخت داخل ۱۴ درصد تا کمتر از ۳۰ درصد

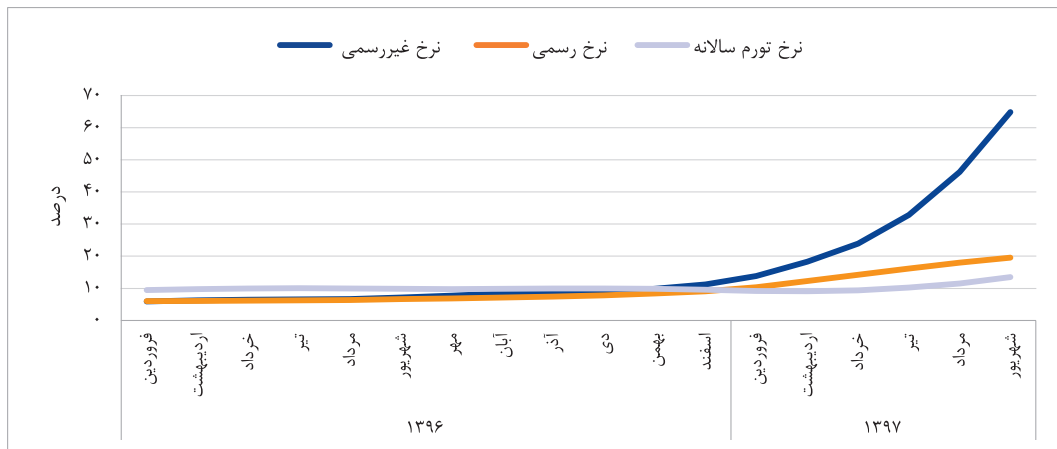
دوم این ماه با جهشی قابل توجه در برخی ساعات روز از ۱۵۰ هزار ریال نیز عبور کرد. در پی این افزایش معنی‌دار، بانک مرکزی طی بخشنامه‌ای محدودیت میزان فروش ارز اسکناس را که تنها چهار هفته از ابلاغ آن می‌گذشت لغو کرد و صرافی‌های مجاز می‌توانستند به فروش ارز اسکناس به قیمت بازار بدون محدودیت بپردازند. در نتیجه این امر قیمت دلار آمریکا در بازار آزاد به محدوده بین ۱۲۰ تا ۱۴۰ هزار ریال وارد شد و در نیمه دوم شهریور بین این دو نرخ در نوسان بود.

مقایسه آمار مربوط به نرخ‌های ارز و تورم نشان می‌دهد نرخ برابری دلار آمریکا بر حسب ریال در سال جاری به طور قابل ملاحظه‌ای بیش از نرخ تورم افزایش یافته است. کاهش قیمت نسبی کالاهای صادراتی ایران در نتیجه افزایش معنی‌دار نرخ ارز می‌تواند فرصتی برای افزایش سهم کالاهای صادراتی ایران و ارزآوری بیشتر از این طریق باشد. نمودار ۵ نرخ تورم سالانه منتهی به پایان هر ماه و نرخ‌های رشد قیمت دلار آمریکا در بازارهای رسمی و غیررسمی در سال ۱۳۹۶ و نیمه نخست سال ۱۳۹۷ را به تصویر می‌کشد.

پس از این تحولات، در نیمه دوم مرداد بانک مرکزی با اعلام چندین بخشنامه جدید از بسته جدید ارزی خود رونمایی کرد. بر این اساس نرخ رسمی دلار آمریکا که تا آن زمان به بیش از ۴۴ هزار ریال افزایش یافته بود، به ۴۲ هزار ریال کاهش داده شد و صرافی‌های مورد تأیید بانک مرکزی نیز اجازه یافتند علاوه بر انجام حواله‌های ارزی و خرید و فروش ارز برای مقاصد وارداتی و صادراتی، حداکثر ۵ درصد از حواله‌های خود را به صورت اسکناس و به قیمت ۱ درصد بالاتر از قیمت ثبت‌شده در سامانه‌های سنا و نیما برای ۴۵ سرفصل خدماتی اعلام‌شده توسط بانک مرکزی بفروشند. پس از اعلام این بخشنامه‌ها قیمت دلار آمریکا تنها یک روز به زیر ۹۰ هزار ریال کاهش یافت و تا پایان تابستان بالاتر از ۱۰۰ هزار ریال باقی ماند. نکته قابل توجه این بود که به دلیل اختلاف زیاد بین نرخ بازار دوم و بازار آزاد، صرافی‌ها غالباً یا از فروش اسکناس ارز به قیمت ۱ درصد بالاتر از قیمت بازار دوم برای سرفصل‌های اعلام‌شده بانک مرکزی مانند ارز مسافرتی امتناع می‌کردند یا ارز را به قیمت بازار غیررسمی می‌فروختند.

با نزدیک شدن به طرح سؤال از رییس جمهور در مجلس شورای اسلامی در اوایل شهریور، رفته رفته قیمت دلار به ۱۱۰ هزار ریال نزدیک شد و در هفته

نمودار ۵- نرخ تورم سالانه و نرخ رشد میانگین قیمت رسمی و غیررسمی دلار آمریکا در سال ۱۳۹۶ و نیمه نخست سال ۱۳۹۷

مأخذ: بانک مرکزی ایران؛ شبکه اطلاع‌رسانی طلا، سکه و ارز تهران؛ محاسبات تحقیق

۵. متغیرهای پولی و اعتباری

در حالی که خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی ۹۱/۱ درصد کم شده است. اجزای پایه پولی و مانده آن در تیر ۱۳۹۶، تیر ۱۳۹۷ و فصل‌های مختلف دو سال اخیر در جدول ۷ آمده است.

طبق آخرین آمار منتشرشده توسط بانک مرکزی، در پایان تیر ۱۳۹۷ خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی ۳۰/۱ درصد، خالص سایر اقلام ۲۸/۰ درصد و بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی ۳۶/۴ درصد در مقایسه با تیر ۱۳۹۶ افزایش یافته،

جدول ۷- اجزای پایه پولی از سمت منابع (مانده در پایان دوره - هزار میلیارد ریال)

تیر ۱۳۹۷ نسبت به تیر ۱۳۹۶	۱۳۹۷			۱۳۹۶			تیر	بهار	تیر	بهار
	نرخ رشد (درصد)	تیر	بهار	زمستان	پاییز	تابستان				
۱۸/۲	۱۸/۲	۲,۲۰۲/۲	۲,۱۸۶/۶	۲,۱۳۹/۸	۱,۹۹۵/۰	۱,۹۶۴/۹	۱,۸۶۳/۷	۱,۸۵۱/۹	پایه پولی	
۳۰/۰	۳۰/۱	۲,۴۱۳/۴	۲,۳۷۷/۰	۲,۱۵۹/۸	۱,۹۱۳/۸	۱,۸۷۴/۴	۱,۸۵۴/۵	۱,۸۵۳/۹	خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی	
-۱۲/۹	-۹۱/۱	۲۳/۵	۸۲/۸	۵۷/۹	۲۷۹/۹	۲۹۲/۲	۲۶۳/۸	۲۸۲/۰	خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی	
۲۱/۱	۳۶/۴	۱,۴۷۰/۹	۱,۳۹۷/۱	۱,۳۲۰/۳	۱,۱۳۰/۷	۱,۰۹۷/۱	۱,۰۷۸/۷	۱,۰۱۳/۷	بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی	
-۲۰/۰	۲۸/۰	-۱,۷۰۵/۶	-۱,۶۷۰/۳	-۱,۳۹۸/۲	-۱,۳۲۹/۴	-۱,۲۹۸/۸	-۱,۳۳۳/۳	-۱,۲۹۷/۷	خالص سایر اقلام	

مأخذ: بانک مرکزی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی، شماره‌های مختلف

رشد نقطه‌به‌نقطه حجم پول در تیر ۱۳۹۷ به ۳۴/۷ درصد رسیده که بالاترین سطح این کمیت در پنج سال گذشته بوده است. همچنین در چهار ماه نخست سال ۱۳۹۷، به مقدار ۱۰/۴ درصد به حجم پول اضافه شده، در حالی که در مدت مشابه سال قبل، رشد این متغیر منفی ۲/۲ درصد بوده است. برخلاف رشد قابل توجه حجم پول، روند رشد شبه‌پول در ماه‌های اخیر نزولی بوده و رشد نقطه‌به‌نقطه آن در تیر ۱۳۹۷ به ۱۸/۱ درصد رسیده، در حالی که در تیر ۱۳۹۶، رشد نقطه‌به‌نقطه شبه‌پول ۲۴/۶ درصد بوده است. این روند نشان می‌دهد افزایش رشد پول همراه با کاهش نرخ رشد شبه‌پول ناشی از نزول رشد سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت بوده است. در یک سال منتهی به تیر ۱۳۹۷، رشد سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت منفی ۲۳/۲ درصد و رشد سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت ۶۴/۲ درصد بوده است. بخش مهمی از سپرده‌های کوتاه‌مدت در این بازه زمانی به سپرده‌های یک‌ساله تبدیل شده که به نظر می‌رسد بیشتر به دلیل افزایش موقتی نرخ سود سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت در ۱۱ روز ابتدایی شهریور ۱۳۹۶ و نیز در پایان همان سال برای جلوگیری از نوسانات بازار دارایی بوده است.

در تیر ۱۳۹۶ از کل حجم نقدینگی، ۱۲/۰ درصد سهم پول و مابقی سهم شبه‌پول بود. در مهر ۱۳۹۶، سهم پول در نقدینگی به ۱۱/۷ درصد کاهش یافت اما پس از این ماه، روند سهم پول و شبه‌پول از نقدینگی تغییر کرد. آخرین آمار در تیر ۱۳۹۷ نشان می‌دهد سهم پول در نقدینگی ۱۳/۴ درصد بوده است. به عبارت دیگر، از مهر ۱۳۹۶ تا تیر ۱۳۹۷، سهم پول در نقدینگی به میزان ۱/۷ واحد درصد افزایش یافته است که با توجه به کاهش نرخ سود سپرده‌های بانکی در شهریور ۱۳۹۶، جهش نرخ ارز و رشد شدید قیمت در سایر بازارها قابل پیش‌بینی بوده است. جدول ۸ ضریب فزاینده نقدینگی و اجزای تشکیل‌دهنده نقدینگی را در تیر ۱۳۹۶، تیر ۱۳۹۷ و فصل‌های مختلف دو سال اخیر نشان می‌دهد.

در ۱۲ ماه منتهی به پایان تیر ۱۳۹۷، خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی و بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی به ترتیب با سهم از رشد ۳۰/۰ واحد درصد و ۲۱/۱ واحد درصدی عوامل افزایش‌دهنده پایه پولی بوده است. بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی به دو شکل خط اعتباری و اضافه برداشت نمود می‌یابد که در هر دو شکل اثر افزایشی بر پایه پولی دارد. در تیر ۱۳۹۷ به دلیل تسریع خروج منابع مدت‌دار بانک‌ها و تداوم اعمال سیاست‌های تکلیفی دولت، بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی رشد کرده است. البته این رشد بدهی تنها به بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری مربوط می‌شود، زیرا در ادامه روند دو سال اخیر، بدهی بانک‌های تجاری دولتی به بانک مرکزی در تیر ۱۳۹۷ نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۴۱/۸ درصد افت کرده است. بانک‌های تجاری در فروردین ۱۳۹۵ بالغ بر ۱۸۶/۳ هزار میلیارد ریال به بانک مرکزی بدهکار بوده‌اند که این رقم به ۴۶/۲ هزار میلیارد ریال در تیر ۱۳۹۷ کاهش یافته است. در این ماه بدهی بانک‌های تخصصی دولتی نیز نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۹/۹ درصد کم شده، در حالی که بدهی بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری غیربانکی به بانک مرکزی در تیر ۱۳۹۷ در مقایسه با تیر ۱۳۹۶ بالغ بر ۹۶/۲ درصد افزایش داشته است.

رشد ماهانه نقدینگی در تیر ۱۳۹۷ به ۱/۲ درصد رسیده که در مقایسه با خرداد ۱۳۹۷ به مقدار ۰/۸ واحد درصد کاهش یافته است. در چهار ماه نخست سال ۱۳۹۷، به میزان ۴/۷ درصد به حجم نقدینگی افزوده شده در حالی که در مدت مشابه سال قبل، رشد نقدینگی ۶/۴ درصد بوده است. از سوی دیگر، رشد نقطه‌به‌نقطه نقدینگی در تیر ۱۳۹۷ به ۲۰/۱ درصد رسیده است که در مقایسه با کمیت مشابه در خرداد ۱۳۹۷، ۰/۳ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. این آمار مؤید آن است که سرعت رشد نقدینگی اندکی کاهش یافته است. تداوم روند کاهش رشد نقدینگی نیازمند اتخاذ تصمیمات سخت به ویژه در زمینه اصلاح نظام بانکی است.

جدول ۸ - ضریب فزاینده نقدینگی و اجزای تشکیل‌دهنده نقدینگی (مانده در پایان دوره - هزار میلیارد ریال)

تیر ۱۳۹۷ نسبت به تیر ۱۳۹۶	۱۳۹۷			۱۳۹۶			تیر	بهار	نقدینگی
	نرخ رشد (درصد)	تیر	بهار	زمستان	پاییز	تابستان			
۲۰/۱	۲۰/۱	۱۶,۰۲۲/۵	۱۵,۸۲۷/۵	۱۵,۲۹۹/۸	۱۴,۴۵۰/۱	۱۳,۸۹۹/۵	۱۳,۳۳۷/۴	۱۳,۱۴۹/۱	پول
۴/۱	۳۴/۷	۲,۱۴۹/۱	۲,۰۵۹/۵	۱,۹۴۶/۷	۱,۷۳۷/۴	۱,۶۸۲/۴	۱,۵۹۵/۱	۱,۶۴۷/۱	اسکناس و مسکوک در دست اشخاص
۰/۵	۲۱/۷	۴۱۵/۶	۴۰۶/۰	۴۴۲/۷	۳۴۸/۶	۳۴۴/۷	۳۴۱/۵	۳۴۰/۱	سپرده‌های دیداری
۳/۶	۳۸/۳	۱,۷۳۳/۵	۱,۶۵۳/۵	۱,۵۰۴/۰	۱,۳۸۵/۸	۱,۳۳۷/۷	۱,۲۵۳/۶	۱,۳۰۷/۰	شبه‌پول (سپرده‌های غیردیداری)
۱۶/۰	۱۸/۱	۱۳,۸۷۳/۴	۱۳,۷۶۸/۰	۱۳,۳۵۳/۱	۱۲,۷۱۵/۷	۱۲,۲۱۷/۱	۱۱,۷۴۲/۳	۱۱,۵۰۲/۰	ضریب فزاینده نقدینگی (بدون واحد)
-	۱/۴	۷/۳	۷/۲	۷/۲	۷/۲	۷/۱	۷/۲	۷/۱	

مأخذ: بانک مرکزی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی، شماره‌های مختلف

بازار بین‌بانکی ریالی یکی از اجزای بازار پول و یکی از روش‌های تأمین مالی بانکی است که معاملات بین بانک‌های عضو را ممکن کرده است. هدف از تشکیل این بازار تسهیل جریان منابع ریالی کوتاه‌مدت بین بانک‌ها در جهت مدیریت نقدینگی بوده است و بانک مرکزی جهت تحقق دو هدف «ایفای نقش آخرین وام‌دهنده» و «تثبیت نرخ سود هدف» در این بازار مداخله می‌کند. گزارش بانک مرکزی از عملکرد بازار بین‌بانکی ریالی در سال ۱۳۹۶ نشان می‌دهد میانگین موزون نرخ سود بازار در این سال ۱۸/۷ درصد بوده که در مقایسه با سال ۱۳۹۵ به مقدار ۰/۱ درصد افزایش یافته است. این نرخ در چهار ماه نخست سال ۱۳۹۶ روندی صعودی داشته و از ۱۹/۹ درصد در فروردین به ۲۰/۳ درصد در تیر افزایش یافته است. این روند از مرداد معکوس شده و نرخ سود در بهمن با ۱۸/۱ درصد به کمترین مقدار خود در سال ۱۳۹۶ رسیده و در پایان سال تا ۱۸/۹ درصد زیاد شده است. حجم سپرده‌گذاری در بازار بین‌بانکی در سال ۱۳۹۶

مانده کل سپرده‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی در پایان خرداد ۱۳۹۷ بالغ بر ۱۷,۱۹۵/۰ هزار میلیارد ریال گزارش شده که نسبت به خرداد ۱۳۹۶ به میزان ۲۸/۶ درصد و نسبت به اسفند ۱۳۹۶ به مقدار ۴/۴ درصد افزایش یافته است. از سوی دیگر در پایان خرداد ۱۳۹۷، مانده کل تسهیلات ۱۲,۹۷۴/۸ هزار میلیارد ریال بوده که ۲۹/۲ درصد در مقایسه با خرداد ۱۳۹۶ و ۳/۱ درصد در مقایسه با اسفند ۱۳۹۶ رشد کرده است. طبق آمار بانک مرکزی، نسبت تسهیلات به سپرده‌ها در پایان خرداد ۱۳۹۷ پس از کسر سپرده قانونی به ۸۴/۱ درصد رسیده است. البته بخش قابل توجهی از تسهیلات اعطاشده در سال‌های گذشته به نظام بانکی بازپرداخت نشده است. نسبت تسهیلات غیرجاری به کل تسهیلات نظام بانکی در پایان سال ۱۳۹۶ به ۱۰/۳ درصد رسیده است که در مقایسه با پایان سال ۱۳۹۵، بالغ بر ۰/۳ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد.

بازار بین‌بانکی رجوع کنند. حجم سپرده‌پذیری بانک‌های خصوصی نیز در سال ۱۳۹۶ معادل ۱۴۲/۵ درصد رشد کرده است.

در بخش نظام‌های پرداخت کارتی^۸ و طبق گزارش شرکت شاپرک^۹ از عملکرد صنعت پرداخت، تعداد و ارزش تراکنش‌های شاپرک در تیر ۱۳۹۷ به ترتیب ۷/۲ درصد و ۸/۱ درصد نسبت به خرداد ۱۳۹۷ و ۲۸/۹ درصد و ۴۶/۴ درصد نسبت به تیر ۱۳۹۶ افزایش یافته است. میزان تأثیرگذاری صنعت پرداخت الکترونیک در تسهیل مبادلات اقتصادی کشور با شاخص نسبت ارزش تراکنش‌های شاپرک به نقدینگی نشان داده می‌شود. با در نظر گرفتن رشد ۲۰/۱ درصدی نقدینگی در ۱۲ ماه منتهی به تیر ۱۳۹۷، نسبت ارزش تراکنش‌های شاپرک به مانده نقدینگی در این بازه زمانی ۲/۳ واحد درصد رشد کرده و به ۱۲/۷ درصد رسیده است. از سوی دیگر در تیر ۱۳۹۷، بالغ بر ۱/۷ میلیارد تراکنش مجموعاً با ارزش ۱۶/۰ هزار میلیارد ریال به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ در شبکه الکترونیک پرداخت کارت پردازش شده است که نسبت به تیر ۱۳۹۶ افزایش ۲۸/۹ درصدی در تعداد و ۲۴/۱ درصدی در ارزش ریالی نشان می‌دهد. افزایش تعداد ابزارهای پذیرش و میل به استفاده از شیوه‌های مختلف پرداخت الکترونیکی به جای استفاده از پول فیزیکی از جمله عوامل تأثیرگذار بر رشد تعداد و مبلغ تراکنش‌های شاپرک بوده است.

نیز در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶ معادل ۸۶/۰ درصد و در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۷ معادل ۸۵/۵ درصد رقم خورده است. بنابراین برخلاف رویه همیشگی دولت‌ها در ایران، در چهارماهه نخست سال ۱۳۹۷، افزایش قابل توجه درآمدهای نفتی به رشد بی‌رویه مخارج جاری منتج نشده، بلکه دولت مخارج عمرانی خود را به شدت افزایش داده است تا بتواند پیش از فرارسیدن مرحله نهایی تحریم‌های آمریکا در آبان‌ماه، از منابع موجود بیشترین بهره‌برداری بلندمدت را داشته باشد. البته این نکته را نیز باید در نظر گرفت که هزینه‌های عمرانی تا حدودی از افزایش نرخ ارز تأثیر می‌پذیرد.

تقریباً همواره مخارج عمرانی از میزان مقرر شده در قانون بودجه کمتر بوده است. در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶ مخارج عمرانی تحقق‌یافته ۹۴/۷ درصد کمتر از رقم مصوب قانون بودجه بود، در حالی که در چهار ماهه نخست سال جاری، این مخارج حتی ۱۱/۲ درصد بیشتر از رقم مصوب محقق شد. به این ترتیب مزاد تراز سرمایه‌های (خالص و واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای) که مزاد درآمدهای نفتی نسبت به مخارج عمرانی را نشان می‌دهد، با کاهش قابل توجه ۲۵/۴ درصدی در چهار ماهه نخست ۱۳۹۷ مواجه شد. این مهم به همراه افزایش ۲۱/۲ درصدی کسری تراز عملیاتی (تفاوت بین درآمدهای جاری و هزینه‌های جاری)، به رشد چشمگیر ۹۲/۰ درصدی کسری بودجه منجر شد.

در سال ۱۳۹۶ علاوه بر کسری بودجه ۲۷۰/۱ هزار میلیارد ریالی، ۳۳۱/۷ هزار میلیارد ریال تملک دارایی‌های مالی (بازپرداخت بدهی‌های قبلی دولت شامل اوراق سررسیدشده) صورت گرفت. برای تأمین مالی این کسری بودجه و تملک دارایی‌های مالی، ۴۴۵/۰ هزار میلیارد ریال اوراق بدهی جدید منتشر شد، ۴۱/۸ هزار میلیارد ریال از محل واگذاری شرکت‌های دولتی اختصاص یافت، ۵/۵ هزار میلیارد ریال برگشتی از سال‌های گذشته صورت گرفت و ۱۰۹/۴ هزار میلیارد ریال از محل‌های دیگر از جمله صندوق توسعه ملی و تنخواه‌گردان خزانه برداشت شد. بنابراین بخش عمده تأمین مالی کسری بودجه دولت از طریق انتشار اوراق بدهی دولتی بوده است. برای چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۷، آماری از جزئیات واگذاری دارایی‌های مالی منتشر نشده است، اما می‌توان انتظار داشت که از ۳۱۴/۵ هزار میلیارد ریال واگذاری دارایی‌های مالی (مجموع کسری بودجه و تملک دارایی‌های مالی)، بخش قابل توجهی از طریق انتشار اوراق بدهی جدید دولتی به دست آمده باشد. با توجه به این که فرآیند واگذاری

نسبت به سال پیش از آن افزایش چشمگیری داشته و با رشد ۱۰۶/۹ درصدی به ۶۴۰،۵۵/۷ هزار میلیارد ریال رسیده است. تعداد معاملات و متوسط ارزش معاملات روزانه نیز در سال ۱۳۹۶ به ترتیب ۲۱/۳ درصد و ۱۰۶/۲ درصد نسبت به سال ۱۳۹۵ رشد کرده است.

بررسی سهم گروه‌های بانکی در بازار بین‌بانکی نشان می‌دهد بانک‌های دولتی با سهم ۶۲/۰ درصدی، بیشترین سهم را از سپرده‌گذاری در سال ۱۳۹۶ داشته‌اند و بانک‌های خصوصی، بانک‌های خصوصی‌شده و مؤسسات اعتباری غیربانکی به ترتیب در رتبه‌های بعد قرار دارند. بالاترین نرخ سود سپرده‌گذاری بین‌بانکی به بانک‌های خصوصی با نرخ ۱۹/۳ درصد اختصاص داشته است و پس از آن، مؤسسات اعتباری با نرخ ۱۹/۱ درصد، بانک‌های خصوصی‌شده با نرخ ۱۸/۸ درصد و بانک‌های دولتی با نرخ ۱۸/۵ درصد در بازار بین‌بانکی سپرده‌گذاری کرده‌اند. از سوی دیگر طبق آمار سپرده‌پذیری در میان گروه‌های بانکی، بانک‌های خصوصی، خصوصی‌شده و دولتی به ترتیب دارای ۵۱/۵ درصد، ۲۶/۶ درصد و ۱۳/۷ درصد سهم از سپرده‌پذیری در سال ۱۳۹۶ بوده‌اند و سهم مؤسسات اعتباری غیربانکی تنها ۸/۱ درصد بوده است. البته، میزان سپرده‌پذیری این مؤسسات در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال ۱۳۹۵ نزدیک به ۱۰ برابر شده است. به نظر می‌رسد پس از سامان‌دهی مؤسسات اعتباری غیرمجاز و کاهش دستوری نرخ سود سپرده‌گذاری در شبکه بانکی، سایر مؤسسات اعتباری برای تأمین منابع خود مجبور شده‌اند به

۶. وضعیت مالی دولت

کل درآمدهای دولت که در سال ۱۳۹۶ رشد ۱۷/۹ درصدی را تجربه کرده بود، در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۷ معادل ۳۲/۱ درصد رشد یافت. عامل اصلی رشد این درآمدها، افزایش قابل توجه درآمدهای نفتی دولت در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۷ بوده است. افزایش هر سه عامل میزان صادرات نفت، قیمت جهانی نفت و نرخ تسعیر درآمدهای ارزی ناشی از نفت، به رشد ۶۰/۷ درصدی درآمدهای نفتی در این مدت منجر شده است. از زمان کاهش قابل توجه قیمت‌های نفت در نیمه دوم سال ۱۳۹۳، درآمدهای نفتی دولت عمدتاً کمتر از درآمدهای مالیاتی بوده و تنها در دو فصل بهار و تابستان ۱۳۹۶ درآمدهای نفتی اندکی بیشتر از درآمدهای مالیاتی رقم خورده است. اما در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۷ درآمدهای نفتی ۷۰/۸ هزار میلیارد ریال بیشتر از درآمدهای مالیاتی بوده است.

درآمدهای نفتی دولت با نرخ رسمی از طریق بانک مرکزی تسعیر شده و به ریال تبدیل می‌شود. میانگین نرخ رسمی دلار در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۶ حدود ۳۲ هزار و ۵۰۰ ریال بوده و این نرخ برای مدت مشابه سال جاری معادل ۴۲ هزار ریال در نظر گرفته شده است. بنابراین رشد نرخ رسمی ارز حدود ۲۹ درصد بوده است که تقریباً نیمی از رشد درآمدهای نفتی دولت را توضیح می‌دهد. به عبارت دیگر از ۲ برابر شدن نرخ دلار در بازار آزاد، تنها رشد ۲۹ درصدی نرخ رسمی ارز نصیب دولت شده است. البته دولت ادعا می‌کند که این مابه‌التفاوت نرخ رسمی ارز را صرف واردات کالاهای اساسی کرده است.

با وجود این رشد ۶۰/۷ درصدی درآمدهای نفتی که موجب شده است این درآمدها حتی ۲۲/۳ درصد بیش از رقم پیش‌بینی شده در قانون بودجه تحقق یابد، کسری بودجه دولت در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۷ به شدت افزایش یافته است. این در حالی است که مخارج جاری دولت، برخلاف درآمدهای نفتی، تأثیرپذیری ناچیزی از نرخ ارز دارد. به عنوان نمونه جبران خدمات کارکنان دولت که بخش قابل توجهی از کل مخارج جاری دولت را به خود اختصاص می‌دهد، ارتباطی با تغییرات نرخ ارز ندارد. رشد نسبتاً اندک ۱۵/۲ درصدی مخارج جاری در مقایسه با رشد نرخ ارز در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۷ گواهی بر این مدعا است. قابل ذکر است که رشد مخارج جاری دولت در مدت مشابه سال ۱۳۹۶ معادل ۲۲/۶ درصد و رشد این مخارج در کل سال ۱۳۹۶ معادل ۱۷/۲ درصد بوده است. میزان تحقق مخارج جاری نسبت به قانون مصوب

۸. نظام پرداخت کارتی نوعی نظام پرداخت است که با استفاده از ابزار کارت در تجهیز پایانه فروش الکترونیکی، امکان پرداخت وجه موضوع خرید کالاها و خدمات را توسط خریدار (دارنده کارت) به فروشنده (دارنده پایانه-پذیرنده) بدون توسل به ابزارهای نقدی میسر می‌کند.
۹. سامانه شبکه الکترونیکی پرداخت کارت (شاپرک) شبکه‌ای است که تمام ارائه‌دهندگان خدمات پرداخت و پایانه‌های فروش آنها را در نظامی یکپارچه گرد آورده است و با مدیریت و نظارت متمرکز، کارایی و اثربخشی و امنیت شبکه پرداخت کارت را ارتقا می‌دهد.

دولتی اگرچه به افزایش پایه پولی منجر خواهد شد، عدم دخالت بانک مرکزی نیز می‌تواند نرخ سود بانکی را در رقابت با نرخ بهره اوراق دولتی افزایش دهد. نتیجه هر دو این واکنش‌ها، افزایش نقدینگی و تبعات تورمی آن خواهد بود. جدول ۹ عملکرد مالی دولت را در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ نشان می‌دهد.

اوراق دولتی به پیمانکاران و سپس انتشار این اوراق از سوی پیمانکاران در بازار سرمایه، فرآیندی چند ماهه است، می‌توان انتظار داشت که اثر افزایشی این حجم از انتشار اوراق در نیمه دوم سال ۱۳۹۷ بر نرخ‌های بهره بازار بدهی دولتی مشهود باشد. دخالت بانک مرکزی برای کنترل نرخ بهره از طریق خرید اوراق

جدول ۹- وضعیت بودجه عمومی دولت (به استثنای درآمدها و پرداخت‌های اختصاصی)

۱۳۹۷			۱۳۹۶			چهار ماهه نخست			درصد تحقق نسبت به مصوب	رشد (درصد)	مقدار (هزار میلیارد ریال)
چهار ماهه نخست			کل سال			چهار ماهه نخست					
درصد تحقق نسبت به مصوب	رشد (درصد)	مقدار (هزار میلیارد ریال)	درصد تحقق نسبت به مصوب	رشد (درصد)	مقدار (هزار میلیارد ریال)	درصد تحقق نسبت به مصوب	رشد (درصد)	مقدار (هزار میلیارد ریال)			
۷۶/۵	۳۲/۱	۸۴۱/۲	۸۸/۷	۱۷/۹	۲,۵۹۸/۵	۶۴/۰	۲۶/۳	۶۳۶/۹			درآمدها
۷۲/۳	۱۷/۵	۳۴۸/۸	۹۹/۵	۱۴/۲	۱,۱۵۸/۴	۷۵/۱	۰/۰	۲۹۶/۹			درآمدهای مالیاتی
۲۸/۷	-۷/۲	۷۲/۳	۸۹/۷	۱۶/۰	۵۱۷/۳	۳۹/۸	-۲۲/۵	۷۷/۹			سایر درآمدهای جاری (غیرمالیاتی)
۱۲۲/۳	۶۰/۷	۴۱۹/۶	۸۰/۷	۲۴/۴	۹۱۹/۲	۶۷/۵	۱۴۷/۰	۲۶۱/۰			درآمدهای نفتی
۲/۲	-۵۳/۲	۰/۵	۷/۱	-۸/۳	۳/۶	۶/۰	-۱۷/۴	۱/۰			سایر درآمدهای سرمایه‌ای (غیرنفتی)
۹۵/۴	۴۴/۴	۱,۱۵۳/۷	۸۸/۲	۱۶/۷	۲,۸۶۸/۶	۷۲/۳	۲۶/۴	۷۹۸/۸			هزینه‌ها
۸۵/۵	۱۵/۲	۸۵۴/۱	۹۵/۷	۱۷/۲	۲,۴۲۹/۴	۸۶/۰	۲۲/۶	۷۴۱/۳			پرداخت‌های جاری
۱۱۱/۲	۱,۷۲۹/۳	۲۳۴/۱	۶۱/۵	۱۳/۶	۴۳۹/۲	۵/۳	۲۳/۵	۱۲/۸			پرداخت‌های عمرانی
۲۸۵/۳	۹۳/۰	-۳۱۲/۵	۸۴/۰	۵/۷	-۲۷۰/۱	۱۴۸/۱	۲۶/۸	-۱۶۱/۹			تراز بودجه (تراز عملیاتی و سرمایه‌ای)
۱۸۸/۶	۲۱/۲	-۴۹۸/۵	۹۴/۵	۲۳/۲	-۷۵۳/۷	۱۵۱/۸	۸۳/۹	-۴۱۱/۲			تراز عملیاتی
۱۲۰/۱	-۲۵/۴	۱۸۵/۹	۱۰۱/۷	۳۵/۸	۴۸۳/۷	۱۵۴/۱	۱۶۰/۱	۲۴۹/۲			تراز سرمایه‌ای
۱۴۶/۸	۸۰/۸	۳۱۴/۵	۱۱۲/۰	-۴/۳	۶۰۱/۷	۳/۹۵	۲۸/۵	۱۷۳/۹			واگذاری دارایی‌های مالی
۱/۹	-۸۳/۸	۱/۹	۱۵۳/۸	-۱۱/۰	۳۳۱/۷	۴/۱۶	۵۸/۱	۱۲/۰			تملك دارایی‌های مالی

مأخذ: بانک مرکزی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی، شماره‌های مختلف
 یادداشت: اختلاف بین هزینه‌ها و مجموع پرداخت‌های جاری و عمرانی به دلیل تنخواه‌گردان‌های پرداخت‌شده است.

درآمدهای ناشی از مالیات بر واردات رشد قابل توجهی را تجربه کند. به این ترتیب برخلاف دوره‌های اخیر که مالیات بر ارزش افزوده نقش غالب را در رشد مالیات‌های غیرمستقیم داشت، در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۷ سهم مالیات بر واردات در رشد درآمدهای مالیات غیرمستقیم بیش از سهم مالیات بر ارزش افزوده بوده است. البته این افزایش ۲۴/۸ هزار میلیارد ریالی درآمدهای ناشی از مالیات بر واردات پس از افزایش نرخ ارز، در مقابل کل درآمدهای مالیاتی ۳۴۸/۸ هزار میلیارد ریالی و همچنین کسری بودجه ۳۱۲/۵ هزار میلیارد ریالی دولت بسیار ناچیز و کم‌اثر است و نمی‌تواند به عنوان انگیزه دولت در زمینه افزایش نرخ ارز برای پوشش کسری بودجه دولت معرفی شود. جدول ۱۰ اجزای درآمدهای مالیاتی دولت را در چهار ماهه نخست سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ نشان می‌دهد.

در چهار ماهه نخست سال ۱۳۹۷ سهم عمده درآمدهای مالیاتی دولت مربوط به مالیات‌های غیرمستقیم بوده است. کاهش ۱۷/۱ درصدی درآمدهای ناشی از مالیات اشخاص حقوقی به کاهش سهم این نوع مالیات از کل درآمدهای مالیاتی منجر شده و عامل اصلی رشد منفی ۴/۶ درصدی درآمدهای ناشی از مالیات‌های مستقیم بوده است. این در حالی است که رشد درآمدهای ناشی از مالیات بر درآمد و مالیات بر ثروت قابل توجه و بیشتر از نرخ تورم بوده است. در مقابل و در زیرمجموعه مالیات‌های غیرمستقیم، مالیات بر واردات تقریباً ۲ برابر شده و مالیات بر کالاها و خدمات رشد ۳۰/۸ درصدی را تجربه کرده است. افزایش قابل توجه نرخ ارز در این دوره باعث شده است که با وجود کاهش ۴/۲ درصدی ارزش دلاری واردات گمرکی در این مدت و ثبات نسبی تعرفه‌های وارداتی،

جدول ۱۰- اجزای درآمدهای مالیاتی (هزار میلیارد ریال - درصد)

چهار ماهه نخست ۱۳۹۷			چهار ماهه نخست ۱۳۹۶			درآمدهای مالیاتی مستقیم
رشد	سهم	مقدار	رشد	سهم	مقدار	
۱۷/۵	۱۰۰/۰	۳۴۸/۸	۰/۰	۱۰۰/۰	۲۹۶/۹	درآمدهای مالیاتی مستقیم
-۴/۶	۴۳/۷	۱۵۲/۴	-۳/۸	۵۳/۸	۱۵۹/۸	اشخاص حقوقی
-۱۷/۱	۲۳/۳	۸۱/۲	-۹/۱	۳۳/۰	۹۸/۰	بر درآمد
۱۱/۹	۱۷/۲	۵۹/۹	۶/۸	۱۸/۰	۵۳/۵	بر ثروت
۳۵/۵	۳/۳	۱۱/۳	۰/۴	۲/۸	۸/۴	غیرمستقیم
۴۳/۲	۵۶/۳	۱۹۶/۴	۴/۸	۴۶/۲	۱۳۷/۱	بر واردات
۹۸/۳	۱۴/۳	۵۰/۰	۱۸/۴	۸/۵	۲۵/۲	بر کالاها و خدمات
۳۰/۸	۴۲/۰	۱۴۶/۴	۲/۲	۳۷/۷	۱۱۱/۹	بر ارزش افزوده
۱۵/۴	۲۶/۴	۹۲/۰	۱۵/۰	۲۶/۸	۷۹/۷	

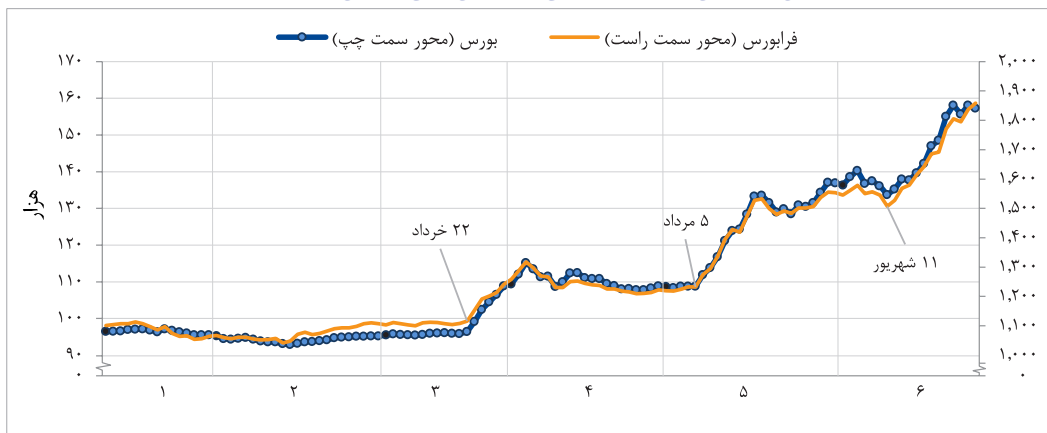
مأخذ: بانک مرکزی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی، شماره‌های مختلف

۷. بازار سرمایه

شاخص کل بورس اوراق بهادار تهران در شش ماهه نخست سال ۱۳۹۷ جهش‌های متعددی را تجربه کرد و از اولین روز کاری فروردین به ۱۶۰,۵۳۸ در آخرین روز کاری شهریورماه رسید که از رشد ۶۶/۵ درصدی در این مدت حکایت دارد. اولین جهش معنادار در اواخر خرداد اتفاق افتاد که در این زمان شاخص بورس طی ۱۰ روز حدود ۱۲/۹ درصد افزایش پیدا کرد. در تیرماه شاخص نوسان زیادی نداشت و حتی اندکی کاهش یافت. جهش دوم در نیمه اول مرداد اتفاق افتاد که شاخص طی تنها ۱۵ روز ۲۲/۹ درصد رشد کرد. در ۲۰ روز انتهایی شهریور نیز بورس تهران شاهد جهش سوم بود که رشد

۲۰/۱ درصدی شاخص را به همراه داشت. بیشترین افزایش روزانه شاخص در ۲۱ شهریورماه با حدود ۶,۵۰۰ واحد (معادل ۴/۵ درصد) رشد به ثبت رسید که رکوردی در تاریخ بورس تهران به حساب می‌آید. قسمت دیگر بازار سرمایه کشور یعنی فرابورس هم وضعیت تقریباً مشابهی را طی این شش ماه تجربه کرد و شاخص آن از ۱,۱۰۲ در اولین روز کاری فروردین، با سه جهش مشابه و تقریباً هم‌زمان با بورس، به ۱,۸۷۹ در ۳۱ شهریور رسید که حاکی از رشد قابل توجه ۷۰/۶ درصدی است. روند تغییرات شاخص بورس و فرابورس طی نیمه اول سال ۱۳۹۷ در نمودار ۶ قابل مشاهده است.

نمودار ۶- شاخص‌های بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران در شش ماهه نخست سال ۱۳۹۷

مأخذ: سایت اینترنتی بورس اوراق بهادار تهران، قابل دسترسی در <http://new.tse.ir> و فرابورس ایران، قابل دسترسی در <http://ifb.ir>

آن به خوبی قابل مشاهده است. در شهریور امسال روزانه بیش از ۸ هزار میلیارد ریال معامله در بورس تهران صورت گرفت، در حالی که این رقم در تیرماه کمتر از ۴ هزار میلیارد ریال و در فروردین‌ماه کمتر از ۲ هزار میلیارد ریال بوده است. این افزایش در حجم و دفعات انجام معاملات نیز قابل مشاهده است. میانگین روزانه از حدود ۷۵ هزار معامله و ۹۴۵ میلیون سهم معامله‌شده در فروردین امسال به ترتیب با ۱۴۶/۰ درصد و ۲۳۲/۴ درصد افزایش به ۱۸۴ هزار معامله و ۳,۱۵۱ میلیون سهم معامله‌شده در شهریور رسیده است. این افزایش تقاضا و ورود نقدینگی جدید به بازار، ارزش بازار بورس تهران را به شدت افزایش داد و آن را در آخرین روز کاری تابستان امسال به ۶,۱۲۴ هزار میلیارد ریال رساند که نسبت به زمان مشابه سال قبل و ابتدای سال ۱۳۹۷ به ترتیب ۸۰/۵ درصد و ۶۰/۱ درصد افزایش نشان می‌دهد.

دلیل اصلی رشد بورس در ماه‌های اخیر را می‌توان بیش از هر چیز به تعدیل ارزش ریالی سهام شرکت‌ها تحت تأثیر افزایش نرخ دلار، به خصوص برای شرکت‌هایی که دارای درآمدهای ارزی هستند نسبت داد. علاوه بر این، پس از افزایش قابل توجه قیمت در بازارهای مسکن، طلا و خودرو که پیش‌تر اتفاق افتاده بود، نقدینگی قابل توجه ایجاد شده طی سال‌های اخیر، با اندکی تأخیر به سمت بازار سرمایه سرازیر شده و موجب افزایش معاملات و در نتیجه جهش قیمت‌ها در آن شده است. در تابستان ۱۳۹۷، حدود ۳۸۵ هزار میلیارد ریال معامله در بازار نقد بورس تهران (سهام و حق تقدم) به انجام رسیده است که نسبت به مدت مشابه سال قبل حدود ۲۷۰ درصد افزایش نشان می‌دهد. این در حالی است که در مدت مشابه معاملات بازار بدهی در بورس تهران تنها ۹ درصد افزایش داشته و به ۲۲ هزار میلیارد ریال رسیده است.

جدول ۱۱ آمار معاملات سهام و حق تقدم در بورس تهران را در ماه‌های مختلف سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد که روند صعودی متوسط ارزش روزانه معاملات در

جدول ۱۱- معاملات سهام و حق تقدم در شش ماهه نخست سال ۱۳۹۷

ماه	تعداد روزهای معاملاتی	میانگین روزانه ارزش معاملات (میلیارد ریال)	میانگین روزانه حجم معاملات (میلیون سهم)	میانگین روزانه دفعات معاملات	ارزش بازار (میلیارد ریال)
فروردین	۱۷	۱,۹۲۹	۹۴۵	۷۴,۸۵۳	۳,۲۸۳,۴۱۰
اردیبهشت	۲۲	۲,۱۷۰	۱,۰۶۴	۴۷,۱۹۷	۳,۷۲۷,۸۶۵
خرداد	۱۸	۳,۲۰۷	۱,۳۶۵	۸۳,۲۶۵	۴,۲۱۲,۷۲۶
تیر	۲۱	۳,۹۹۴	۱,۵۷۸	۱۰۱,۱۷۴	۴,۲۵۰,۸۰۱
مرداد	۲۲	۶,۰۵۵	۲,۲۶۳	۱۱۷,۳۷۷	۵,۲۳۱,۷۴۳
شهریور	۲۰	۸,۳۷۷	۳,۱۵۱	۱۸۴,۱۵۵	۶,۱۲۴,۱۳۹

مأخذ: بورس اوراق بهادار تهران، گزارش عملکرد بورس اوراق بهادار، شهریور ۱۳۹۷

۸. دیگر تحولات اقتصادی

۵۹ سنت، در امارات متحده عربی ۷۲ سنت، در پاکستان ۸۶ سنت و در ترکیه معادل ۱ دلار و ۱ سنت است.^{۱۲} به این ترتیب یارانه پنهان گازوییل قاچاق شده از کشور تقریباً هم‌اندازه یارانه پنهان بنزین قاچاق شده است و با مجموع رانت توزیع شده بین قاچاقچیان سوخت می‌توان یارانه نقدی پرداختی به کل مردم ایران را ۳ برابر کرد.

یکی دیگر از تحولات اخیر اقتصاد ایران، بروز کمبود برخی از کالاها در بازار است. این وضعیت بیش از این که نتیجه تحریم‌های خارجی باشد، نتیجه برخی سیاست‌های نادرست داخلی است. از همان زمان اعلام تأمین همه نیازهای ارزی با نرخ برابری ۴۲ هزار ریال به ازای هر دلار آمریکا، مشخص بود که سیاست‌گذار توان عمل به این وعده را ندارد و ناگزیر از تخصیص صلاح‌دیدگی و ترجیحی این ارز خواهد بود. اولین اقدام برای حذف تقاضای مازاد از دریافت ارز ترجیحی، ممنوعیت واردات کالاهای غیرضروری و کالاهای دارای مشابه داخلی بود که نقطه شروع کمبود کالا در بازار محسوب می‌شود. اگر قیمت کالای قابل تجارت داخلی و واردشده با نرخ ارز ترجیحی متناسب با رشد نرخ ارز در بازار آزاد زیاد نشود، صادرات آن به شدت افزایش می‌یابد. بنابراین وقتی سیاست‌گذار اقتصادی اجازه افزایش قیمت را در بازار داخلی ندهد، صادرات کالا گام بعدی در کمبود داخلی کالا خواهد بود. در این شرایط سیاست‌گذار داخلی ممنوعیت صادرات را به عنوان راهکار معرفی کرد که به افزایش قاچاق و هجوم همسایگان به داخل مرزهای کشور برای خرید این کالاها منجر شد. در واقع نگاه سیاست‌گذار اقتصادی کشور به بازارها منطبق بر علم اقتصاد نبوده و رویکردهای تعزیراتی و ایجاد انواع ممنوعیت‌ها را دنبال کرده است. فعالان اقتصادی در پی این رویکرد تعزیراتی، از کسب‌وکار و فروش دست کشیده‌اند و این وضعیت به کمبود بیشتر کالاها در بازار دامن زده است. اخبار منتشرشده از حجم قابل توجه کالاهای احتکارشده، شاهدی بر این مدعا است.

با افزایش شدید نرخ ارز و در مقابل ثابت ماندن قیمت ریالی بنزین، ارزش دلاری بنزین عرضه‌شده در داخل کشور افت چشمگیری را تجربه کرده است. با در نظر گرفتن قیمت ۴۲ سنت به ازای هر لیتر بنزین تحویلی در خلیج فارس و نرخ برابری هر دلار آمریکا حدود ۱۴۰ هزار ریال در بازار آزاد^{۱۱}، قیمت بنزین فوب خلیج فارس حدود ۶ برابر قیمت کنونی بنزین عرضه‌شده در داخل کشور است. این در حالی است که در کشورهای همسایه این نرخ حتی بیشتر تعیین شده و به عنوان نمونه در فصل دوم سال ۲۰۱۸ در عربستان معادل ۵۴ سنت، در امارات متحده عربی معادل ۶۸ سنت، در پاکستان معادل ۷۶ سنت و در ترکیه معادل ۱ دلار و ۳۶ سنت بوده است.^{۱۱} این اختلاف قابل توجه به قاچاق بنزین از مرزهای کشور به شدت دامن زده است. این در حالی است که سیاست‌گذاران از جمله رئیس کمیسیون انرژی مجلس اعلام کرده‌اند که اجازه افزایش قیمت سوخت را نمی‌دهند. به همین دلیل احتمال اجرای طرح‌هایی از قبیل احیای دوباره سهمیه‌بندی بنزین افزایش یافته است. برآوردهای مختلفی از میزان قاچاق بنزین به خارج از کشور وجود دارد که بازه‌ای بین ۶ تا ۳۰ میلیون لیتر در روز را در بر می‌گیرد. با توجه به عرضه داخلی روزانه حدود ۱۳۰ میلیون لیتر بنزین در کشور و برآورد مصرف داخلی حدود ۱۰۵ میلیون لیتر بنزین در روز، تخمین حدود ۲۵ میلیون لیتر قاچاق بنزین در روز دور از واقعیت نیست. به این ترتیب یارانه پنهان بنزینی که از کشور خارج می‌شود نزدیک به ۱/۲ هزار میلیارد ریال در روز و رانتهی که از این محل بین قاچاقچیان سوخت توزیع می‌شود در حدود ۴۴۵ هزار میلیارد ریال در سال است. در مقام مقایسه، کل یارانه نقدی پرداختی به خانوارهای ایرانی در سال حدود ۴۲۰ هزار میلیارد ریال است. علاوه بر این، روزانه حدود ۱۵ تا ۲۰ میلیون لیتر گازوییل نیز به صورت قاچاق از مرزهای کشور خارج می‌شود. با لحاظ کردن مغروضات قبلی، در حالی گازوییل عرضه‌شده در کشور حدود ۲ سنت به ازای هر لیتر قیمت‌گذاری می‌شود که قیمت گازوییل در آذربایجان ۳۵ سنت، در افغانستان

۱۰. در تاریخ ۳۰ شهریور ۱۳۹۷

۱۱. Bloomberg (July 25, 2018), Gasoline Prices Around the World: The Real Cost of Filling Up

۱۲. قابل دسترسی در www.globalpetrolprices.com

گزارش فصلی تحولات اقتصاد ایران | شماره ۱۲ | مهر ۱۳۹۷

تهیه شده در مدیریت تحقیقات اقتصادی بانک خاورمیانه
کارشناسان: فرشید اسلامبولچی، آرین آقاییگی، حسین سلطان آبادی، شمیم طاهری و محمد کوثری

صفحه آرایی: حنا نه نیازمند

ساختمان ادارات مرکزی بانک خاورمیانه

تهران، خیابان احمد قصیر (بخارست)، نبش خیابان پنجم
تلفن: ۴۲۱۷ ۸۰۰۰ فکس: ۸۸۷۰ ۱۰۹۵
کدپستی: ۱۵۱۳۶۴۵۷۱۷ صندوق پستی: ۴۴۴۵-۱۵۸۷۵
www.middleeastbank.ir info@middleeastbank.ir